

СЪДЪРЖАНИЕ

ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ В УЧИЛИЩАТА	3
ПОЛИТИКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ В СВЕТА	3
ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА СХЕМА ЗА ПРЕДЛАГАНЕ НА ПЛОДОВЕ В УЧИЛИЩАТА	7
УЧИЛИЩНО ХРАНЕНЕ ВЪВ ФИНЛАНДИЯ	17
УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ В ГЕРМАНИЯ	20
ПОЛИТИКА ЗА УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	25
ОБУЧЕНИЕТО ПО ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ В ОСНОВНИТЕ УЧИЛИЩА НА КАНАДСКАТА ПРОВИНЦИЯ ОНТАРИО	30
ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПРОЕКТА „ГОЛЯМОТО ХРАНЕНЕ“ В ШОТЛАНДИЯ	38
ЦИФРИ И ФАКТИ	41
УЧИЛИЩНАТА ХРАНА В ШОТЛАНДИЯ	41
ИЗСЛЕДВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ХРАНАТА ИЗВЪН УЧИЛИЩЕ В ШОТЛАНДИЯ	42
НАДНОРМЕНО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕ ПРИ ДЕЦАТА В ГЕРМАНИЯ	44

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:
Ваня Грашкина, Валентина Славчева
Яна Панова, Мария Стоянова,
Юлия Дичева

Отговорен редактор:
Мария Стоянова
Стилов редактор:
Нели Колева

Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 60
e-mail: requests@nacid.bg

ISSN 1312-473

ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ В УЧИЛИЩАТА

ПОЛИТИКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ В СВЕТА

През 2008 г. под ръководството на Тръста за училищно хранене¹ (SFT) във Великобритания е направено сравнително проучване относно политиките за осигуряване на училищната храна в 18 държави в света, като се отделя специално внимание на въпросите, свързани с финансирането, начина на доставянето, разходите, безплатната храна в училище (free school meals - FSMs), обхвата на дейността и практиката за обедното хранене. Включените в проучването държави са разпределени в пет географски категории - страни от Европа, Азия, Австралия, Северна и Южна Америка.

Практиката в изследваните страни се различава значително поради културните и икономическите различия. Страните с установено държавно финансиране на училищното хранене имат развита система и по-високи нива на потребление в сравнение със страните, в които училищното хранене е с по-малък приоритет. Инвестирането във висококачествени съставки, с наблягане на органични и местни продукти, е от голямо значение в страни като Италия, Франция, Япония и Хонконг. В Италия, Финландия и Япония се придава значение на осигуряването на подходяща обстановка за хранене.

Основните констатации по аспектите на изследването са обобщени, както следва:

- Предоставянето на училищна храна варира от ограничено обслужване в страни като Ирландия и Германия, където се осигу-

риват предимно супа и предварително пакетиран сандвичи (което принуждава децата да търсят алтернативно обслужване), до цялостното ѝ осигуряване, организирано в ученически столове, в страни като Великобритания и Финландия.

- Държавното финансиране на училищното хранене варира от дългосрочно финансиране, покриващо целия разход за храната (Швеция и Финландия), до предоставяне на финансова подкрепа за управление и подобряване на стандартите и обхвата на училищното хранене (Англия, Шотландия и Италия). Трети вид политика се наблюдава в страни, където правителствата влагат средства в програми за училищно хранене в слабо развити региони (Бразилия и Чили).

- Услугите по доставянето на храната са различни. В Испания обикновено се сключват договори с външни частни фирми, докато в 92% от училищата в Италия (особено в Рим) храната се приготвя в училищните кухни от органични и местни продукти.

- Средният разход за състава на индивидуалните порции храна варира от 0,30 лири² в Чили и 0,31 лири в Уелс до 1,50 лири във Франция.

- Средната цена на училищната храна варира от 0,98 лири в САЩ до 4,50 лири в някои части на Франция.

- Безплатно училищно хранене или ястия с намалени цени за семейства, които отговарят на изискванията, се предлага

¹ School Food Trust (SFT) е структура към образователното министерство, подпомагаща училищата за създаването на по-добри умения за хранене на учениците, за разширяване на образованието в тази област, за подобряване на качеството на храната в училищата и здравето на децата и младежите.

² Всички цени в изследването са в британски лири.

гат в повечето страни (с изключение на Австралия). В Швеция и Финландия безплатно училищно хранене се осигурява безусловно на всички ученици в задължителното образование.

- Обхватът на учениците, които ядат основно ястие през повечето дни, варира от 95% във Финландия и 85% в Швеция и Япония до 9,1% в Канада.

- Практиката за обедното хранене се различава поради различния капацитет на училищните столове. В повечето страни училищата се опитват да осигурят подходящо оборудване и места за сягане. Често те не могат да обособят специални помещения за хранене и използват пространства с няколко предназначения. Обичайна практика за училищата в Хонконг и за много училища в Япония е децата да се

хранят в класните стаи поради липса на столове. В Италия децата седят около кръгли маси с покривки, като ползват подходящи съдове и прибори, за да се подобрят практичните им умения за хранене.

- Обедната почивка трябва да се взема под внимание при планиране на учебния ден. Продължителността ѝ се различава в отделните страни, но в повечето случаи е между 30 и 60 мин. В Швеция са предвидени 70 мин. за обяд на учениците.

- Прилагат се нови форми за предоставяне на училищната храна; клубовете за закуска стават все по-чести в много училища, особено във Великобритания, а във Франция и Швеция се насърчава осигуряването на сутрешна или междинна закуска.

Обобщение на аспектите на училищното хранене по страни

	En	Sc	Wa	Nl	RI	Fr	Sp	It	Ge	Sw	Fi	HK	Ja	Ca	US	Au	Br	Ch
Финансиране на училищно хранене	Правителството финансира всички разходи	N	N	N	N	N	N	N	N	Y	Y	N	N	N	N	N	Y	Y
	Правителството финансира част от разходите	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	O	N	N	Y	Y	O	Y	N	Y	N
	Правителството финансира програми за училищно хранене	N	N	N	N	Y	N	N	N	N	N	N	N	N	N	Y	N	Y
Доставяне на храната	Комбиниран начин за доставяне на храната	Y	Y	Y	Y	Y					Y			O				Y
	Храната се приготвя в училище						Y	Y	O				Y	O	Y	Y		Y
Разходи за храната	Храната се осигурява от фирми						Y		O	Y		Y		O	Y	Y		Y
	Среден разход за храната от 1,00 до 2,00 лири	Y	Y	Y	Y	Y			O	NA	NA	Y	Y	O	Y	Y	NA	NA
	Среден разход за храната над 2,00 лири								O	NA	NA			O			NA	NA
	Среден разход за храната над 2,50 лири					Y	Y	Y	O	NA	NA			O			NA	NA
	Среден разход за една порция под 0,50 лири		Y			O	O	O	O			O		Y	O	O	O	Y
	Среден разход за една порция от 0,50 до 1,00 лири	Y	Y		Y	O	O	O	O	Y	Y	O			O	O	O	
Среден разход за една порция над 1,00 лира					O	Y	O	Y	O			O	Y		O	O		
Безплатно хранене и обхват на дейността	Безплатно хранене на всички ученици	N	N	N	N	N	N	N	N	Y	Y	N	N	N	N	N	N	N
	Безплатно хранене на някои ученици	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	O	NA	NA	Y	N	O	Y	N	Y ²	Y ²
	Намалени цени на храната на някои ученици	N	N	N	N	Y	Y	N	Y	O	NA	NA	Y	Y	O	Y	N	NA
	Среден обхват на дейността - над 40%	N	Y	Y	Y	N	O	N	O	O			Y	N	Y	N	Y ²	N
	Среден обхват на дейността - над 80%	N				N	O	N	O	O	Y	Y		Y	N		N	N
Среден обхват на безплатното хранене - над 60%	Y	Y	Y	O	N	O	O	O	O	NA	NA	O	NA	O	O	NA	NA	NA
Обедно хранене	Ученически столове	Y	Y	Y	Y	O	Y	S	Y	S	Y	Y	N	S	S	Y	Y	O
	Училищни бюфети	Y	Y	Y	Y	O	Y	S	Y	S	Y	Y	S	S	S	Y	Y	O
	Пакетирана храна	Y	Y	Y	Y	Y	Y	O	Y	O	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
	Клубове за закуска	Y	Y	Y	Y	O	Y	O	O	O	Y	O	O	O	O	Y	O	O

Пояснения:

а) Под „програми за училищно хранене“ се разбира осигуряването на училищен обяд, предвиден в разходите на правителството за хората в нужда, а не допълнителни програми и инициативи, провеждани в отделните страни като например програми за доставяне на мляко в училищата или клубовете за закуска.

б) Финансовите разходи за училищното хранене са променлив показател.

Y – да, в много училища, S – в някои училища, но не в много, N – не, O – няма данни, NA – не се прилага

• Финансиране на училищното хранене

Субсидии

В проучването се констатира, че правителствата не са склонни изцяло да субсидират системите за училищно хранене. В 11 от проучваните страни³ услугата се субсидира частично, а останалата част от разходите се поема от семейството. Във Франция са създадени фондове за подпомагане на семейства, които не са в състояние да поемат тези разходи. Помощта се осигурява чрез Социалния фонд за ученическите столове или от училищните фондове. В четири страни правителствата поемат изцяло храненето на децата в училище. В Швеция и Финландия се осигурява безплатна храна на всички ученици и не се изискват никакви допълнителни средства от родителите. В други две страни като Бразилия и Чили безплатното хранене е осигурено само за деца, които произхождат от среди в неравностойно социално положение; останалите ученици сами осигуряват храната си. В Ирландия и САЩ също има програми за подпомагане на училищното хранене на деца в неравностойно положение. В Австралия правителството не субсидира училищното хранене, но се финансира подпомагането на модели за функциониране на училищни столове. Федералното правителство в Канада също не финансира национални програми за училищно хранене. Училищата в страната се насърчават в развитието на училищна политика за осигуряване на здравословна храна на достъпна цена. Отделните провинции и региони в Канада развиват самостоятелна политика и собствени програми въпреки ниските инвестиции.

Разходи

В осем от единадесетте държави, в които правителството осигурява частично финансиране на училищното хранене (в т.ч. Великобритания) и където родителите поемат част от разходите, средната цена на храната варира от една до две лири. Във

Франция, Испания и Италия разходите надхвърлят 2,50 лири, което се дължи на по-високата средна цена на съставките на храната, която може да надвишава една лира. В Япония тя също надхвърля една лира и се заплаща от семействата, но тъй като всички разходи за труд се поемат от местните власти, цената на храната е ниска за всички ученици. Само в Уелс, Канада и Чили средната цена на състава на порциите е под 0,50 лири.

• Безплатно училищно хранене/поевтиняване на храненето

Осигуряване

Само в Швеция и Финландия се осигурява безплатна училищна храна на всички ученици в задължителното образование, независимо от финансовата им възможност. Във всички останали страни (с изключение на Австралия) право на безплатно хранене имат ученици от среди в неравностойно социално положение. В Шотландия безплатната училищна храна се осигурява по преценка на местните образователни власти. В Испания ограничен брой ученици имат право на безплатно хранене. Поевтиняване на храненето чрез поемане на част от разходите се прилага в Ирландия, Франция, Италия, Хонконг, Япония и САЩ.

Покритие на учениците

Швеция и Финландия са единствените страни, където потреблението обхваща над 80% от учениците, като се осигурява безплатна храна на всички. Във Великобритания (Англия, Шотландия и Уелс) над 60% от всички ученици с право на безплатна храна, редовно я усвояват. В Шотландия от учениците, които имат право на безплатно хранене, 76,2% са в основните училища, а 50,1% - в средните.

Обхватът на потреблението за тези, които получават храна с намалена цена по различни училищни програми, варира. Обхватът са 70% от децата в САЩ, като част

³ Липсва информация за Германия и Канада.

от разходите за училищния обяд се поемат от Националната програма за училищно хранене (NSLP). В Бразилия проучванията в 10 общини показват, че по аналогичната програма за училищно хранене (PNAE) са обхванати 46% от учениците.

• Доставка на храната

Услугите, свързани с доставянето на училищната храна, са различни в отделните страни. Те обикновено включват комбинация от различни подходи като договори, организирани от местните образователни органи, приготвяне на храната в училището или сключване на договори с частни фирми, които често са обезпечени чрез търгове. В шест страни частните договори са най-често прилаганият начин за доставяне на училищната храна. Само в две страни (Италия и Япония) храната се приготвя в кухни на територията на училището.

Потребление на училищната храна

Този параметър изразява дела на децата, които всекидневно получават основно ястие в училище. В повечето страни той е сравнително нисък с нива от под 40% в Англия, Ирландия, Испания, Канада, Австралия и Чили и 44% - 46% в Шотландия и Уелс. Факторите, които оказват влияние върху нивата на потреблението, са различни в отделните страни. Те могат да са продължителността на учебния ден и възрастовият период на задължителното училищно образование. В Чили например средното образование не е задължително и това оказва влияние върху броя на децата, обхванати от програмите за училищно хранене.

В Испания 20% от децата получават основното хранене в училище, докато в Австралия и Канада техният дял е съответно 14% и 9,1%.

В Швеция са обхванати около 85% от учениците, а във Финландия – около 95%. В Япония са обхванати 98% от учениците в основните училища и 82% - в средните учили-

ща. В Хонконг този дял е 70% в основните училища, а в много от средните е задължително учениците от по-ниските класове да са по местата си по време на обедната почивка.

• Обстановка за хранене

Продължителност на обедната почивка

Във Великобритания обедната почивка има различна продължителност в отделните училища, но обикновено е между 30 и 60 мин., във Финландия е 30 мин., а във Франция наредбата за училищното хранене изисква продължителността на обедната почивка да е поне 45 мин. В Япония обедната почивка на учениците под 12-годишна възраст е 50 мин., а за учениците в средното образование – 45 мин. В Швеция са предвидени 70 мин. за обяд на учениците.

Услуги за училищното хранене

Ученическите столове са често срещани във Великобритания, Франция, Италия, САЩ и Австралия. Те също са често срещани в Швеция и Финландия, където работят съгласно универсалната схема за безплатно хранене. Във всички страни⁴ децата могат да се хранят с пакетирана храна. Изключение прави Финландия, където пакетираният обяд в училище не се разрешава.

Клубовете за закуска стават все по-чести и понастоящем се организират в много училища във Великобритания. В другите страни се насърчава тяхното прилагане или се осигурява почивка за здравословна втора сутрешна закуска, както е във Франция, Швеция и САЩ.

Организиране на училищния обяд

Практиката за обедното хранене се различава в отделните държави поради различията в капацитета на училищните трапезарии. Обикновено пространството е ограничено, въпреки че повечето страни се опитват да осигурят на учениците подходящи съоръжения и място за сядане. В повечето от

⁴ Липсват данни за Италия и Швеция.

тях училищата използват помещения с няколко предназначения (например за трапезария и спортна зала). Като цяло помещенията за обедно хранене са често срещани в повечето страни, но в някои като Испания и Германия, където училищните ястия се консумират по-рядко, училищните столове не са масово явление. В училищата в Хонконг и в много училища в Япония липсва столова и децата се хранят в класните стаи.

Интегриране на училищния обяд в ежедневната програма

В много страни се разбира значението на практиката за обедното хранене и се насърчава използването на помещения за хранене с атрактивен дизайн или подходящо украсени. На места се осъзнава и значението

на социалната среда. В Япония подобряването на обстановката за училищния обяд е философия, имаща за цел да подпомогне формирането на подходящи навици за хранене. Счита се, че споделянето на приятен обяд в приятна атмосфера служи за насърчаване на добри социални взаимоотношения. Във Финландия учениците и учителите се хранят по едно и също време и училищният обяд подпомага учениците да усвоят добрите обноски и финландските обичаи. В Италия учениците и учителите също се хранят заедно и времето за обяд е част от културното обучение на учениците. За да се подобри практическият им опит на хранене, масите се покриват с покривки и се използват подходящи съдове и прибори за хранене.

Източник:

The provision of school food in 18 countries

http://www.childrensfoodtrust.org.uk/assets/research-reports/school_food_in18countries.pdf

М. Стоянова

ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА СХЕМА ЗА ПРЕДЛАГАНЕ НА ПЛОДОВЕ В УЧИЛИЩАТА

През октомври 2012 г. ЕК публикува окончателен доклад за оценката на схемата на ЕС за предлагане на плодове в училищата (School Fruit Scheme - SFS). Оценяването се извършва от консултантски компании и се финансира от Комисията. Мониторинговите доклади, стратегическите документи и националните доклади за оценка са основни източници на данни.

Консумацията на плодове и зеленчуци в ЕС е в низходяща тенденция, която може да доведе до дестабилизация на европейския пазар на плодове и зеленчуци, по-ниски селскостопански доходи и нездравословно хранене на европейските граждани. Наднорменото тегло и затлъстяването са основните рискови фактори за здравето в Европа, особено на децата. Разпространението им се увеличава и вече засяга децата в ранна възраст.

В много държави членки на ЕС консумирането на плодове и зеленчуци е под препоръчвания от СЗО дневен прием от 400 грама, който е необходим за поддържане на здравето и за борба с наднорменото тегло и затлъстяването. Това подчертава значението на необходимостта от промяна в навиците на хранене с цел подобряване на здравния статут на гражданите на ЕС и децата.

Вземайки предвид всички тези аспекти, през ноември 2008 г. Съветът на министрите на земеделието постига съгласие по предложението на Комисията за целия ЕС да се приложи схема за предоставяне на безплатни плодове и зеленчуци на децата в училище.

Общият годишен бюджет на схемата е 90 млн. евро. ЕС предоставя на държавите членки 50% финансиране за схемата или 75% за регионите за сближаване и най-отдалече-

ните региони, а останалото финансиране се осигурява с национални или частни средства. Схемата стартира през учебната 2009-2010 година.

Европейската схема за предлагане на плодове в училищата допринася за промяна на хранителните навици, като увеличава консумирането на плодове и зеленчуци, освен това влияе на другото хранене, свързано с недостиг, като нисък прием на въглехидрати и фибри или дефицит на някои витамини.

Държавите членки, участващи в схемата, следва да я изпълняват въз основа на национални или регионални стратегии. Включените училища са задължени да провеждат съпътстващи мерки за подобряване на знанията на децата за здравословната храна и за производството на храни от селскостопанския сектор. Държавите членки са задължени редовно да наблюдават и оценяват своите схеми за предлагане на плодове в училищата, за да се покаже въздействието на интервенцията.

Настоящото оценяване на изпълнението и въздействието на SFS на ЕС се извършва през първите две учебни години от стартирането ѝ през есента на 2009 г. Посредством тази оценка Комисията изпълня-

ва задължението да докладва до Съвета и Европейския парламент, предвидено в член 184, параграф 5 от Регламент 1234/2007 на Съвета.

Фигура 1 показва абсолютния брой на участващите деца и техния дял като процент от всички деца в целевата група по държави членки/региони. Кипър и германската провинция Рейнланд-Пфалц достигат 100% участие на децата от целевата група. Най-голям брой деца (1,34 млн.) участват в Италия, което представлява 50% от целевата група.

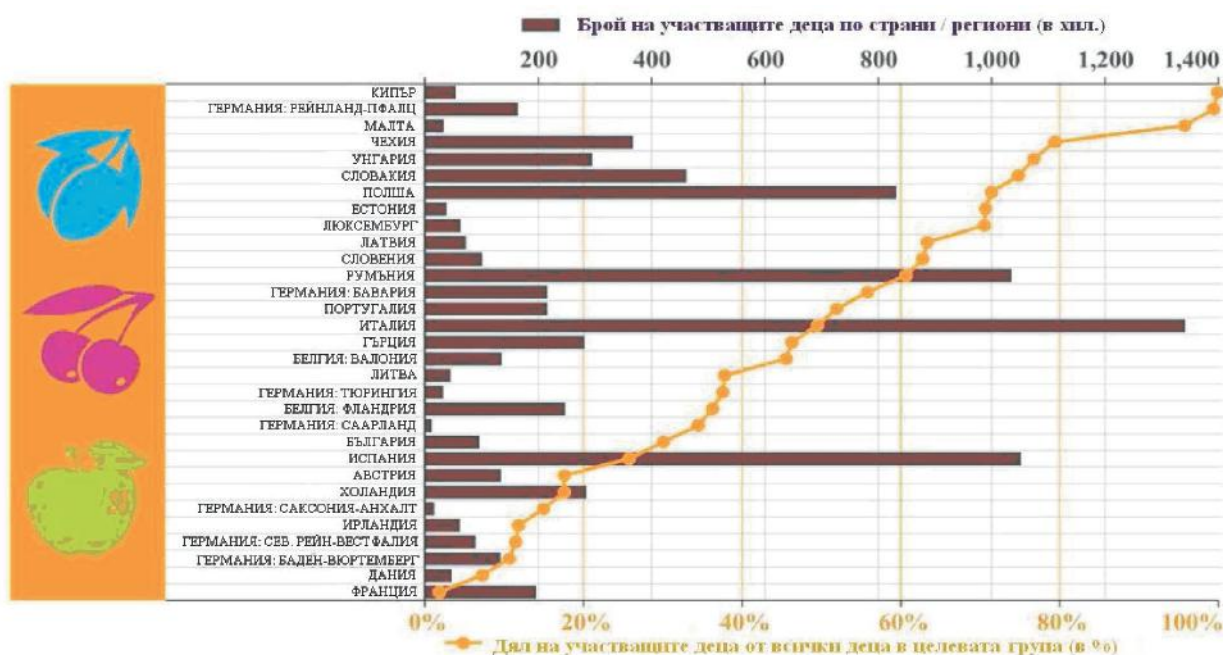
Все още съществува голям потенциал за нарастване на участието, тъй като повече от половината от участващите държави членки и региони достигат по-малко от 50% от броя на децата, които могат да бъдат обхванати от схемата.

Цели и методология

Оценяването разглежда по-подробно прилагането на схемата за предлагане на плодове в училищата, нейната ефективност, ефикасност, съгласуваност и значение. Докладът за оценка се основава на:

- научна литература;

Фигура 1. Брой на участващите деца в SFS през 2010-2011 учебна година

- стратегически документи, мониторинг и доклади за оценка на участващите държави членки и региони;
- проучване на примери от практиката;
- експертни интервюта, проведени в 10 участващи държави членки и региони, както и във Великобритания, която не участва в схемата.

Резултати от оценката

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СХЕМАТА ЗА ПРЕДЛАГАНЕ НА ПЛОДОВЕ В УЧИЛИЩАТА

- В схемата участват 24 държави членки, от които 21 прилагат централизирана организационната структура на национално ниво и три (Германия, Белгия, Испания) - децентрализирана структура на регионално ниво.
- През 2010-2011 учебна година в сравнение с първата година от прилагането на схемата участието се увеличава значително.
- През 2010-2011 учебна година са раздадени 290 млн. порции на 8 146 290 деца (25% от всички деца в целевата група в рамките на участващите страни) в 54 267 училища. За учебната 2009-2010 година данните са съответно 4,7 млн. деца в 32 273 училища.
- През 2010-2011 учебна година в ЕС-27 е създадено допълнително търсене на плодове и зеленчуци от 43 730 т. Това представлява 0,06% от общия обем на доставките на пазара на плодове и зеленчуци в ЕС.
- Честотата на разпределение варира силно. Само девет държави членки/региона съобщават за ежедневно разпределение на плодове. По-голямата част от участващите в схемата държави доставят плодове само един-два пъти на седмица, което се счита като недостатъчно за постигане на целите на програмата.
- През 2010-2011 учебна година степента на прилагането на схемата по отношение на усвоения бюджет съгласно годишните мониторингови доклади остава

под нивото на отпуснатата помощ от ЕС. Използваните средства са 61,6% от предоставената от ЕС обща сума в размер на 90 млн. евро, като 38,4% от средствата остават неусвоени.

- През 2010-2011 учебна година публичното съфинансиране на схемата за предлагане на плодове в училищата на национално ниво е в размер на 39 538 991 евро, съфинансирането от родители е в размер на 1 992 043 евро и от други частни институции – 2 998 544 евро.

- Общо до 100 млн. евро са изразходвани през 2010-2011 учебна година, от които 95% са за плодове и зеленчуци, а едва 5% - за съпътстващи мерки.

- Само 4 от 31 държави членки/региона вземат решение за участие на родителите във финансирането.

- Схемата за предлагане на плодове в училищата не се разширява в региони, където е ограничено публичното участие, а частното финансиране се налага да бъде организирано от участващите училища. Например в германската провинция Баден-Вюртемберг (4% публично финансиране), програмата не се изпълнява толкова добре, колкото в съседните провинции Бавария и Рейнланд-Пфалц.

- При сравняване на първоначалните национални стратегии, изпратени на Комисията, и тяхното фактическо изпълнение, както е документирано в годишните мониторингови доклади, се вижда, че са настъпили много изменения между планираното и действителното изпълнение. Основните причини за тези отклонения са свързани с началния етап на схемата и се дължат на факта, че стратегиите се формулират месеци преди периода на изпълнение.

- Държавите членки/регионите се опитват да разширят схемата, за да бъдат обхванати колкото е възможно повече деца. Поради тази причина обаче някои намаляват честотата на седмичното разпределение или продължителността на програмата.

ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ ОБРАЗОВАНИЕТО, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И ВКЛЮЧВАНЕ НА ЧАСТНИ, ОБЩЕСТВЕНИ И ГРАЖДАНСКИ УЧАСТНИЦИ

- Сътрудничеството между партньорите е интензивно, особено по време на етапа на разработване на идеен проект и стратегия, както и при адаптиране на схемата към националната или регионалната рамка. Интензивността и формата на сътрудничество варират между държавите членки. Партньорствата на училищно ниво са слабо развити.

- Целта на партньорството е съществуващата необходимост от по-нататъшно насърчаване, за да се използват в по-голяма степен наличните възможности. Следователно националните и регионалните власти следва да обсъдят как да съдействат по-добре и повече на училищата в процеса на изграждане на партньорства с външни заинтересовани страни.

ЕФЕКТИВНОСТ НА СХЕМАТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПОДОБРЯВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ НАВИЦИ НА ДЕЦАТА И РОДИТЕЛИТЕ, КАКТО И ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОНСУМАЦИЯТА НА ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНЧУЦИ В ЕС

- В анализите за оценяване на повечето от държавите членки/регионите се наблюдава положително въздействие на схемата върху консумирането на плодове и зеленчуци от децата и се отбелязва увеличение на потреблението на плодове и зеленчуци извън разпределяното в училищата. Следователно може да се заключи, че в краткосрочен план схемата допринася за увеличаване на количеството плодове и зеленчуци, консумирани от децата.

- Въпросът дали това въздействие ще доведе до трайно подобряване на хранителните навици може да бъде оценен само след по-дълъг период на прилагане на схемата, а не само през двете години, които са взети под внимание в настоящата оценка. Трайната промяна на хранителните навици е свързана с дългосрочно поведение на хранене, а оценяването ѝ

изисква измерване за по-дълъг период от време след интервенцията.

- Въпреки че при повечето страни членки/региони се наблюдава нарастване на потреблението, точното количество на допълнително изконсумираните плодове и зеленчуци вследствие на участието в схемата може да се измери само в няколко държави членки/региона. Повечето национални доклади за оценка и интервюта с родители не представят достатъчно надеждна информация, за да се определи количествено положителният ефект на схемата върху потреблението на плодове от децата.

- Тъй като някои от резултатите за децата показват, че консумацията на плодове и зеленчуци в училище и у дома е тясно свързана, необходими са по-нататъшни изследвания върху консумацията на плодове вкъщи и по-специално върху ролята на доходите на родителите и хранителните навици.

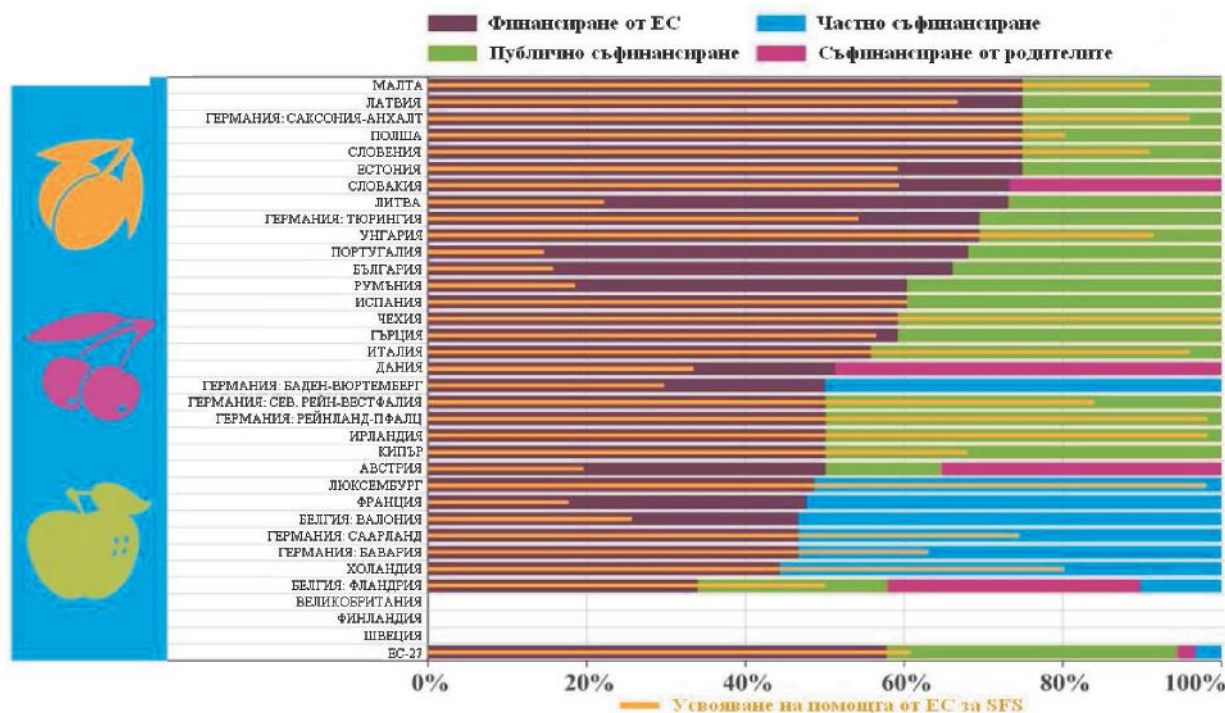
Фигура 2 представя финансирането от ЕС и дялът на съфинансирането на държавите членки в общия изразходван бюджет за схемата през учебната 2010-2011 година (с изключение за съпътстващите мерки). Тя показва, че от общия размер на помощта на ЕС са усвоени само около 60% от сумата (54 млн. евро) от всички участващи държави членки/региони през учебната 2010-2011 година.

ВЛИЯНИЕ НА ПРИНОСА НА ЕС ЗА ОБЩАТА СТОЙНОСТ И ОБЩИЯ НАЛИЧЕН БЮДЖЕТ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА СХЕМАТА

- Помощта на ЕС като дял от финансирането, както и безусловният наличен бюджет на ЕС имат положително или дори съществено влияние по два начина.

От една страна, фондовете на ЕС са важни за реализирането на широки схеми за предоставяне на плодове в училищата в почти всички участващи държави членки. Освен това анализът за последващата оценка показва, че нарастването на дела на финансирането от ЕС, при условие че другото финансиране остава постоян-

Фигура 2. Финансово участие и степен на усвояване на помощта от ЕС на участващите държави членки в схемата (2010-2011 учебна година)

но, води до по-високо усвояване на средствата и по-голям мащаб на схемата.

От друга страна, прилагането на схемата в целия ЕС предоставя допълнителна достоверност и значимост на националните и регионалните схеми, което води до тяхното подобряване. Участието на ЕС дава повече тежест на националните и регионалните схеми пред обществото.

- Понастоящем повечето държави членки/региони използват изключително публични средства за национално съфинансиране и усвояването на помощта от ЕС е много различно (средно 60% от окончателното разпределение през 2010-2011 учебна година). Частният принос към финансирането (спонсорирание) може да бъде възможност за разширяване на мащаба на схемата, но непрекъснатото му прилагане може да се окаже предизвикателство. В повечето страни се гледа критично на родителския принос към финансирането, тъй като децата от по-малко привилегирована социална среда могат да бъдат изключени от схемата поради невъзможността на техните родители да платят за нея.

ПАРАМЕТРИ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СХЕМАТА, ДОПРИНЕСЛИ НАЙ-МНОГО ЗА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

- Широкият асортимент от продукти е важен фактор за успех. Обикновено се предлагат поне 5 до 10 различни продукта, за да се запази интересът на децата. Необходимо е голямо разнообразие, за да могат децата да се запознаят с различните вкусове и консистенции на плодовете и зеленчуците. Възниква обаче противоречие между необходимостта от голямо разнообразие и регионалния или сезонния избор на продукти, който по същество е по-ограничен. За да се гарантира индивидуален избор въз основа на предпочитанията на децата, това решение трябва да остане на училищно ниво.

- Високата честота на предлагане на плодове и зеленчуци също е от голямо значение. Прави се заключение, че раздаването веднъж в седмицата не е нито достатъчно, нито балансирано. Като цяло всички държави членки заявяват, че по-честото предлагане на плодове и зеленчуци води до по-високо положително въздействие и до увеличаване на вероятността схема-

та да има устойчиво въздействие върху поведението на хранене у децата.

Честота на раздаване поне три пъти седмично е препоръчителна. Всекидневно предлагане на плодове в продължение на дълъг период е най-ефективно. Броят на доставките и организационните разходи при високата честота на раздаване обаче представляват предизвикателство. Следователно националните ръководещи групи и училищата трябва да бъдат насърчавани да намерят творчески решения, за да се осигури възможно най-високата честота например чрез организиране на доставките на плодове в двудневна схема за ежедневно разпределяне.

- В допълнение към високата честота последователността е също от голямо значение, тъй като участието в продължение на няколко учебни години се очаква да повиши устойчивото въздействие на схемата.

- Безплатното раздаване на плодове и зеленчуци е идентифицирано като друг фактор за успех.

Фигура 3 показва тежестта на различните фактори за успеха на схемата в ре-

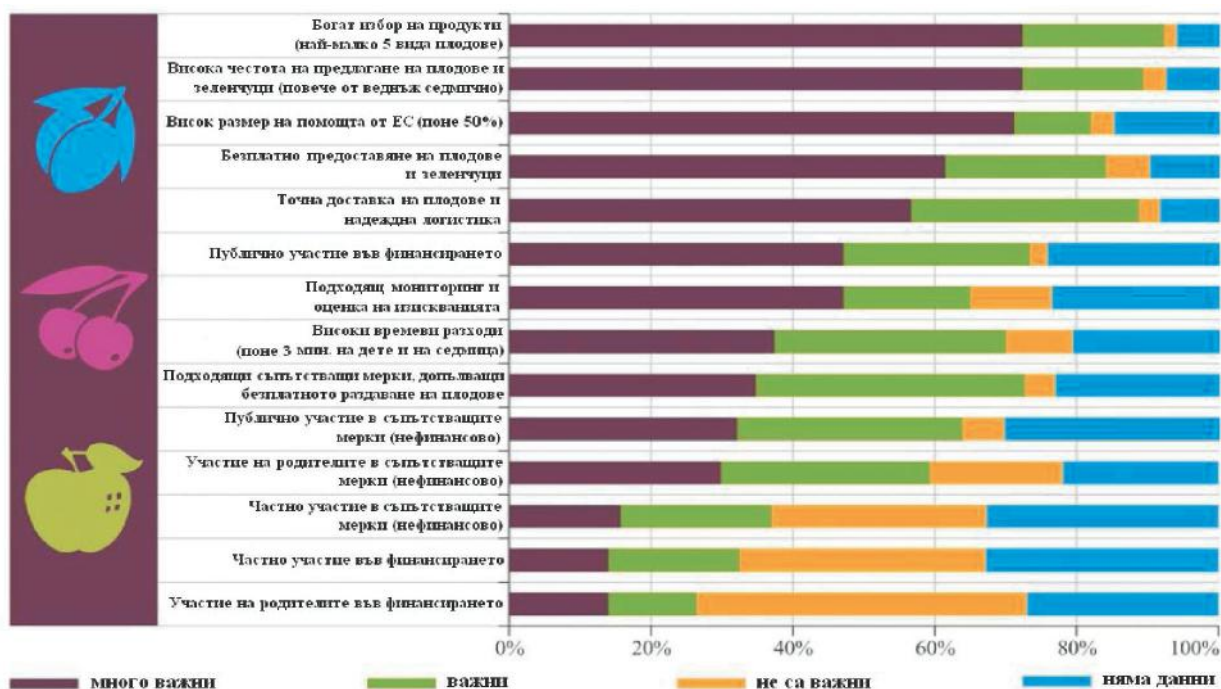
зултат от извършеното изследване. Според интервюираните родители, директори на училища и контролни органи факторите, които са оценени като най-важни и основни двигатели за успеха на проекта, са: (1) богат избор от продукти (най-малко пет различни вида плодове), (2) висока честота на предлагане на плодове и зеленчуци (повече от веднъж седмично) и (3) висок размер на помощта от ЕС.

ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА СХЕМАТА

- Относно влиянието на социално-икономическите фактори са направени различни заключения както при прегледа на литературата, така и в оценките на гържавите членки. Някои гържави членки са убедени, че тези фактори влияят на ефективността на схемата (Холандия, Латвия, Саксония-Анхалт и Северен Рейн-Вестфалия), докато други посочват обратното (Ирландия, Италия).

- В Северен Рейн-Вестфалия при извършване на по-задълбочен оценяващ анализ се стига до заключението, че децата в

Фигура 3. Основни фактори за успеха на схемата на ЕС за предлагане на плодове в училищата

неравностойно социално-икономическо положение показват сравнително висок интерес към схемата и като резултат от участието им консумацията на плодове и зеленчуци при тях нараства значително. От друга страна, последните изследвания в училищата в Рим показват, че след въвеждането на схемата магазините в богатите квартали, които са в близост до училището, продават значително по-малко нездравословни закуски, докато в по-бедните квартали не се наблюдава особена промяна.

- В националните стратегии на много страни, участващи в схемата, не се обръща специално внимание на социално-икономическата среда на децата. В стратегиите на Унгария, България, Словакия и Северен Рейн-Вестфалия е застъпен този фактор.

ВЛИЯНИЕ НА СЪПЪТСТВАЩИТЕ МЕРКИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА СХЕМАТА

- Съпътстващите мерки в рамките на схемата се различават между държавите членки/регионите и в повечето случаи се планират и извършват на училищно ниво. Докато във всички участващи страни съпътстващите мерки формално са задължителни, анализът на оценката показва, че могат да бъдат разграничени два вида програми: тези, в които съпътстващите мерки са основен елемент на интервенцията, напр. Ирландия, както и тези, в които мерките са включени като "екстра", например Франция и Холандия. Повечето държави членки/региони посочват, че дейността по програмата се съсредоточава главно върху раздаването на плодове и зеленчуци. Малко държави членки/региони считат подходящите съпътстващи мерки като много важни за успеха на схемата.

- Въздействието на съпътстващите мерки понастоящем не е достатъчно анализирано. Научната литература и предоставената информация показват, че влиянието им върху ефективността на схемата е силно зависимо от методологич-

ното им планиране. Затова начините, по които съпътстващите мерки подпомагат схемата, както и въпросът кои проекти са най-ефективни, се нуждаят от допълнителен анализ.

- Проучването на ефективността на определени съпътстващи мерки е от съществено значение за подобряване на тяхното документиране. Възникват проблеми, свързани с измерването на ефективността на мерките, особено ако те не могат да бъдат ясно разграничени от редовното училищно обучение.

ЕФЕКТИВНОСТ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА СХЕМАТА

Финансовият регламент на ЕС (член 27, параграф 2) определя ефективността като най-доброто съотношение между използваните ресурси и постигнатите резултати в преследването на дадена цел чрез интервенция.

- Опростено измерване на ефективността не може да се приложи в схемата на ЕС за предлагане на плодове в училищата, като се има предвид трудността да се измери по хармонизиран начин общият резултат на определена схема. Дори ако устойчивият количествен ефект на схемата може да бъде измерен, въпросът е дали достигането до повече деца с намаляване на консумацията ще даде по-добър резултат от достигането до по-малко деца с по-висока консумация. Това означава, че ефективността на схемата на ЕС за плодове в училищата може да се оцени по приблизителен начин. Свързването на различните показатели за въздействието на ефективността (като плътност и покритие на целевата група) към изразходвания бюджет дава приблизителна оценка на ефективността.

- Съотношението между количеството на разпределените плодове и зеленчуци и изразходваните бюджети – един от възможните начини за приблизително оценяване на ефективността на схемата – показва високи различия между държавите членки. Това отчасти се дължи на раз-

личните счетоводни процедури за отчитане на разходите за разпределянето и за продуктите в държавите членки/регионите. Сравнителният анализ за ефективността на изпълнението на схемите не показва съществена зависимост между броя на участващите дечи и общия изразходван бюджет.

- Съотношението между постигнатата плътност на разпределение и изразходвания бюджет се оказва най-ефективно в Естония, където прилагането на схемата е с ниска изразходвана сума за продукти (0,91 евро на кг плодове) за относително висока честота на разпределение (2,6 порции седмично). Други страни като Италия, Испания и Холандия са изразходвали много повече средства за продукти без постигане на висока плътност на разпределение. Високата ефективност на разпределението може отчасти да се обясни с по-ниската цена за килограм плодове и зеленчуци.

- Ефективността се оценява приблизително и чрез изчисляване на съотношението между постигнатия брой на децата в целевата група и изразходвания бюджет за едно дете. Осем държави членки/региона са достигнали дял на участващите деца в целевата група повече от 60%. Този резултат в повечето случаи се дължи на по-ниска изразходвана сума от средната за едно дете.

- Като цяло държавите членки/региони с много високи разходи за едно дете постигат малък процент на децата в целевата група с някои изключения като Унгария (77%) и Гърция (63%). Високият процент за Унгария може да се обясни с факта, че се разпространява само един вид плод (ябълки).

СЪГЛАСУВАНост НА СХЕМАТА С ЦЕЛИТЕ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКАТА И ПРИНЦИПИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА

- Схемата за предлагане на плодове в

училищата е съгласувана с целите на единната обща организация на пазара (Single CMO) като част от общата селскостопанска политика (CAP). Схемата възнамерява да допринесе за стабилизирането на пазара на ЕС за плодове и зеленчуци чрез насърчаване на потреблението на селскостопански продукти, особено на уязвимите групи като децата.

- Схемата за предлагане на плодове в училищата освен това е в съответствие с разпоредбите на Договора за защита на здравето (чл. 168 от TFEU⁵), социалните дейности и образованието и по-специално с целите на европейската стратегия по отношение на здравословните проблеми, свързани с храненето, наднорменото тегло и затлъстяването. Схемата е съгласувана със „Стратегия 2020“ на ЕС, тъй като може да се очаква, че по-здравите хора създават по-голям растеж и има за цел да смекчи някои от негативните ефекти на бедността върху здравеопазването и образованието.

- Схемата е в съответствие с принципа на субсидиарност в ЕС. Общата рамка на европейската схема за предлагане на плодове в училищата и предоставената помощ от ЕС е от съществено значение, тъй като позволява широкомащабно и общонационално приложение, възползвайки се от обмена на знания, опита и добрите практики на европейско ниво.

ЗНАЧЕНИЕ НА КОНКРЕТНИТЕ ЦЕЛИ И ПЛАНИРАНЕТО НА СХЕМАТА ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ НА ПОТРЕБЛЕНИЕТО И ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ НАВИЦИ

- Схемата е от голямо значение за поставената краткосрочна социално-икономическа цел да се увеличи консумацията на плодове и зеленчуци при децата, за да се постигне по-здравословно поведение на хранене в дългосрочен план. Дори ако постигането на краткосрочен ефект е по-сигурно, интервюираните национални ръководни органи, оперативни служби, директори

⁵ Договор за функциониране на ЕС (Treaty on the Functioning of the European Union)

на училища и родители на участващите деца също са склонни да оценяват значението на схемата в дългосрочен план.

- Само за първите две години от прилагането на схемата е трудно да се оцени нейното значение за насърчаване на консумацията на плодове и зеленчуци в ЕС. Допълнителното търсене на плодове и зеленчуци, като пряк резултат от разпределението в рамките на схемата, е незначително в сравнение с общия обем на европейския пазар на плодове и зеленчуци. Въпреки това според анализите за оценката и според мненията на експерти и заинтересовани страни относително малкият бюджет на схемата може да предизвика динамично въздействие, което не е маловажно.

ПРИНОС НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТРАТЕГИИ ЗА ПРИЛОЖИМОСТТА И ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ НА СХЕМАТА

- Подробният анализ на националните стратегии води до заключението, че те са главно писмени документи за прилагане на схемата в тяхната страна или регион, като обикновено съдържат няколко стратегически съображения. Сегашият начин на изготвяне на стратегически документи ограничава използването им като стратегически инструмент. Ето защо тяхното значение и приносът им за създаване на добавена стойност, например чрез укрепване на предвидените партньорства по схемата, са ограничени.

АДМИНИСТРАТИВНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ТЕЖЕСТИ, ПРЕДИЗВИКАНИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА СХЕМАТА

- Административната тежест по отношение на задълженията за докладване и др., които се изискват при прилагането на схемата, е на средно ниво в сравнение с други политически мерки на CAP и следователно не представлява основна пречка пред училищата/страните за участие в схемата. Административните задължения в по-малките регионално организирани схеми показват по-високи стой-

ности спрямо участващите училища, отколкото в по-големите национални схеми, което произтича от факта, че административната тежест наподобява фиксирани разходи и не нараства с увеличаване на мащаба на схемата. По-нататъшно намаляване на тежестта може да се постигне, когато проверките на резултатите се преустановят поради припокриване със задължителните проверки на качеството на базата на националното законодателство.

- Отчетността на схемата за предлагане на плодове в училище се възприема като интензивна от контролните органи в държавите членки.

- Съществуват бариери пред училищата за участие в схемата, които се дължат на нейните организационни и логистични тежести.

Препоръки

Въз основа на настоящата оценка могат да се дадат следните препоръки за разработването и прилагането на европейската схема за предлагане на плодове в училищата:

НАЦИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ

Националните стратегии трябва да бъдат разработени като документи с по-голяма стратегическа насоченост, заедно с дългосрочни стратегии за увеличаване на консумацията на плодове и зеленчуци при децата по един балансиран начин, за да се предпази тяхното здраве.

ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕС

Процентният размер на финансирането от ЕС (понастоящем 50%, съответно 75% за регионите за сближаване и най-отдалечените региони) и на съответстващата сума са ефективни инструменти за влияние върху усвояването на схемата. Препоръчва се увеличение на помощта от ЕС, за да се разшири мащабът на схемата за предлагане на плодове в училищата и да се засили въздействието върху хранителните навици на децата, така че тенденцията на намаляване на консумацията на плодове да бъде спряна и приемът им на дете да достигне до нивото, необходимо за защита на неговото здраве.

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО ИЗМЕРЕНИЕ

Тъй като социално-икономическите характеристики имат въздействие както върху необходимостта от схемата, така и върху нейната ефективност, тези характеристики и техните последиствия трябва да бъдат съответно разгледани в националните стратегии.

ИЗПЪЛНЕНИЕ

Високата последователност на разпределение (≥ 35 учебни седмици) трябва да бъде цел на схемата, тъй като анализът на оценката показва, че продължителното участие води до по-висока устойчивост на въздействието по отношение на подобряването на хранителните навици на децата.

Честотата на предлагане на плодове и зеленчуци трябва да бъде колкото е възможно по-голяма, но за ефективността на схемата е оптимално да е поне три пъти седмично. Тъй като високата честота може да създаде по-високи организационни разходи, училищата и дистрибуторите трябва да бъдат насърчавани да намерят ефективни начини на изпълнение, т.е. да се премине към двудневна схема на доставяне, а разпределянето на плодовете и зеленчуците за децата да бъде всекидневно.

Препоръчва се да се предлагат най-малко 5 до 10 различни вида плодове и зеленчуци, за да се задържи интересът на децата.

СЪПЪТСТВАЩИ МЕРКИ

За устойчива промяна на хранителните навици са необходими подходящи съпътстващи мерки. Тъй като тяхното въздействие е силно зависимо от начина, по който те се прилагат (теория на интервенцията, инструментариум, време, интензивност, продължителност, партньори и бюджет), държавите членки/регионите трябва да бъдат насърчавани да обръщат повече внимание на използвания подход.

За засилване на ролята на съпътства-

щите мерки като част от схемата и за преодоляване на някои съществуващи трудности се препоръчва подпомагането им от ЕС.

АДМИНИСТРАТИВНО ПРИЛАГАНЕ

За съпоставимост между информацията, включена в стратегическите документи и ежегодните мониторингови доклади, стратегиите следва да имат една задължителна форма със същите елементи като тези в докладите за мониторинг.

За ефективен анализ на националните доклади за оценка и осигуряване на тяхната сравнимост, Комисията следва да предвиди една по-стандартизирана структура на отчетност.

За да се получи допълнителна информация за разходването на средства за "продукти" и "логистика", тези разходни компоненти трябва да бъдат показани изрично в рамките на процедурата на мониторинг.

АДМИНИСТРАТИВНА И ОРГАНИЗАЦИОННА ТЕЖЕСТ

Проверките на резултатите, които се припокриват със задължителните проверки на качеството въз основа на националното законодателство, трябва да се прекратят.

За да се намали административната тежест в схемата за предлагане на плодове в училищата, трябва да се проучи дали задълженията за мониторинг и докладване или дори цялата административна рамка на схемата могат да бъдат приведени в съответствие с други европейски или национални програми за хранене в училищата като схемата на ЕС за предлагане на мляко в училище.

Предвид негативното влияние на административната тежест върху усвояването на схемата, организационните и логистичните тежести за училищата трябва да бъдат по-внимателно наблюдавани в докладите за мониторинг и оценка и следва съответно да бъдат включени подходящи решения в националните стратегии.

Източник:

Evaluation of the European School Fruit Scheme

http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/school-fruit-scheme-2012_en.htm

Л. Рачева

УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ ВЪВ ФИНЛАНДИЯ

История на училищното хранене във Финландия

Финландия е първата страна в света, която осигурява безплатно хранене в училищата. То има дълга традиция, водеща своето начало от 1948 г. До 60-те години на миналия век храната в училище се състои основно от различни супи и овесени каши. Децата си носят хляб и мляко, с които да заместят училищния обяд, който като цяло не е особено питателен.

След 60-те години училищната храна става все по-разнообразна. Започват да се използват замразени и преработени храни, а също се предлагат и повече зеленчуци. През 1970 г. училищното меню включва много нови хранителни продукти, като ориз и спагети, които все още не са популярни в кухнята на финландските семейства. През този период много от децата свикват да ядат в училище настъргани кореноплодни зеленчуци, салата и плодове.

Законодателство

Във Финландия общините са органите, извършващи мониторинг и оценка на предлаганата от училищата храна. Законовите задължения са посочени в:

- Закона за основното образование⁶;
- Закона за средното образование⁷;

• Закона за професионалното образование и обучение⁸.

Основният принцип, заложен в тези закони, е всеки ден да се осигурява безплатна храна в училище.

Раздел 3 от Закона за основното образование (считан за „основа на образованието“) гласи:

1. Образованието трябва да се ръководи от унифициран национален учебен план, съответстващ на този Закон.

2. Образованието трябва да бъде в съответствие с възрастта и възможностите на ученика, както и да насърчава неговия здравословен растеж и развитие (Изменение 477/2003).

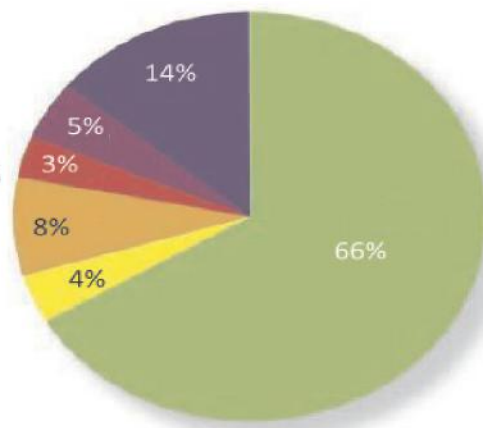
В раздел 31 от закона се посочва, че на учениците, които посещават училище, трябва да се осигури правилно, организирано, контролирано и добре балансирано безплатно хранене всеки учебен ден.

Като част от националния учебен план, всяка община е задължена да направи план за благосъстоянието на ученика. В него са описани основните принципи за организиране на училищното хранене и са определени целите, насочени към осигуряване на здравословно и питателно хранене и за възпитаване на добри обноски у учениците.

Процентно съотношение на различните видове разходи в едно училище

- Обучение - 66%
- Наставяване и транспорт - 4%
- Хранене в училище - 8%
- Осигуряване на грижи за деца със СОП - 3%
- Вътрешна администрация - 5%
- Поддръжка на сградата - 14%

Средната цена на порция в основните училища е около 8% от целия разход за обучението на един ученик

⁶ The Basis Education Act (628/1998)

⁷ The General Upper Secondary Schools Act (629/1998)

⁸ The Vocational Education and Training Act (630/1998)

За да се улесни планирането, е създаден Национален съвет за хранене (National Nutrition Council), чиято основна цел е да наблюдава и подобрява състоянието на училищното хранене чрез изготвяне на препоръки за хранителния режим в училищата.

Храненето в училище е педагогически инструмент за възпитание на здравословни навици, както и за насърчаване на консумацията на зеленчуци, плодове, царевичен хляб и обезмаслено или нискокалорично прясно мляко.

Модел на чинията (The Plate model) и примерно меню

Финландското училищно законодателство гарантира добре балансирано ежедневно хранене за всеки ученик. Целта е да се поддържа и подобрява здравето и благосъстоянието на учениците и чрез храните те да получават енергия за работа. Училищните столове осъществяват тези цели, следвайки указанията за хранителния режим в училищата на Националния съвет за хранене. Един училищен обяд трябва да се равнява на около една трета от дневното хранене на детето и освен това той трябва да е вкусен, разнообразен и добре балансиран.

Менюто в училище съдържа всички компоненти на добре балансираната храна:

- пресни и сготвени зеленчуци, покриващи половината от чинията;
- картофи, ориз или паста, покриващи една четвърт от чинията;
- риба поне веднъж, а за предпочитане

два пъти седмично или месо (боб и зеле като част от вегетарианска диета), покриващи останалата една четвърт от чинията;

- обезмаслено или полуобезмаслено прясно мляко, кисело мляко;
- вода;
- хляб с растителен или обезмаслен маргарин;
- плодове за десерт.

Десерт се предлага, ако хранителното съдържание на основното ястие не е достатъчно разнообразно или ако неговата енергийна стойност не е много висока. Десерт може да бъде сервиран и по специални поводи или за разнообразяване на менюто.

Следобедна закуска

Следобедна закуска се предлага в почти 30% от училищата в страната. Този тип хранене включва различни хлебни и млечни продукти, напитки, диви и друг вид плодове. Сладки десерти и безалкохолни напитки не се препоръчват, но самите училища решават дали столът и автоматите за храна могат да ги продават и дали те да работят преди или след обяд. Училищата могат да забранят консумацията им в стола или класната стая.

Самообслужване в комфортна обстановка за хранене

Обедното хранене се провежда всеки учебен ден от 11 до 12 ч. Приятното и тихо пространство на помещението за хранене позволява на учениците да се хранят бавно и им помага да разберат функцията и ролята на храната за тяхното благосъстояние. Чистият стол, добре осветен и разположен на удобно място в училището, с неголеми маси, предразполага учениците към приятно хранене и социално общуване.

Специално внимание се обръща на вкуса и температурата на храната. Важно е тя да има изкушаващ и апетитен вид, а прясно изпечен хляб се предоставя винаги, когато има възможност.

Кетърингът в училищните столове е на самообслужване (тип бюфет), като по този начин обядващите могат сами да „сглобят“ своето ястие. Учениците със специален режим на хранене се наблюдават и контролират.

Сътрудничество и персонално напътствие

Един от основните принципи при храненето на учениците е установяване на сътрудничество между директори, учители, родители и персонала в помещението за хранене. Персоналът е професионален и учтив. От съществено значение за благополучието на един ученик е ястията, които се консу-

ни страни, да развиват способности, необходими за гражданско участие, и създава основата на предприемаческия подход.

Методите на едно училище и културата на обучение подпомагат развитието на учениците като независими, активни, целено ориентирани, общителни и социално ангажирани граждани и им помагат да формират представа за собствените си възможности.

Участие и обратна връзка

Обратната връзка осигурява на всяко училище ценна информация относно мнението на учениците за храната и предприемането на мерки, за да са доволни от нея. В допълнение към това, достатъчната почивка и физическите упражнения също са важни за растежа, обучението и благосъстоянието на младите хора.

Сънят има благоприятен ефект върху ученето и концентрацията, а упражненията подобряват апетита, разведряват и освежават учениците. Разнообразният режим помага на младежите, поддържайки техния растеж и развитие, и увеличава активността им в училище,

формирайки основата на тяхното здраве.

В заключение може да се каже, че истинската финландска храна е безопасна и здравословна. Географското разположение на страната в Северна Европа, силното влияние на Изтока и Запада върху различните земеделски култури, добре развитото животновъдство, излазът на море, хилядите езера - източник на разнообразие от рибни видове, гористите местности, осигуряващи голямо количество диви плодове и дивечово месо са повлияли на финландската култура на хранене и са формирали основите на училищното хранене в страната.

мират у дома и в училище, да са достатъчни и разнообразни. Така в учениците се развива способността да избират правилната храна и се стимулират навиците за здравословно хранене. Те се научават на добри маниери на масата и развиват социални умения.

По-голямо значение на училищното хранене

„Гражданско участие и предприемачество“ е една от интердисциплинарните теми, която помага на учениците да възприемат обществото от гледните точки на различ-

Източник:

School meals in Finland: Investment in learning

http://www.oph.fi/download/47657_school_meals_in_finland.pdf

М. Луканов

УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ В ГЕРМАНИЯ

Училищното хранене е инвестиция в бъдещето на нашето общество. Качеството на продуктите и приготвяният обяд имат пряко влияние върху мисленето, успеха и не на последно място върху здравето на учениците. Днес редица хранително-психологически аспекти, социални и културни техники върху храната и нейното приготвяне се усътановяват, изучават и тематизират.

Проучването на „Нестле“ Германия от 2010 г. „Така (с)е (храни) в училище“ предлага ганни и различни гледни точки по темата. Интервюирани са общо 750 ученици от 5. до 13. клас, които се обучават целодневно, както и по един родител.

Въз основа на изследването, проведено в почти 400 целодневни училища от общо 12 хил. в страната, са обобщени следните резултати:

1. Слаби оценки за училищните столове

Учениците в средните целодневни училища в Германия не поставят добри оценки на обедното хранене. Тяхната средна оценка е 2.9 (фигура 1). От анкетираните ученици 43% са много доволни (оценка 1 или 2), 31% пос-

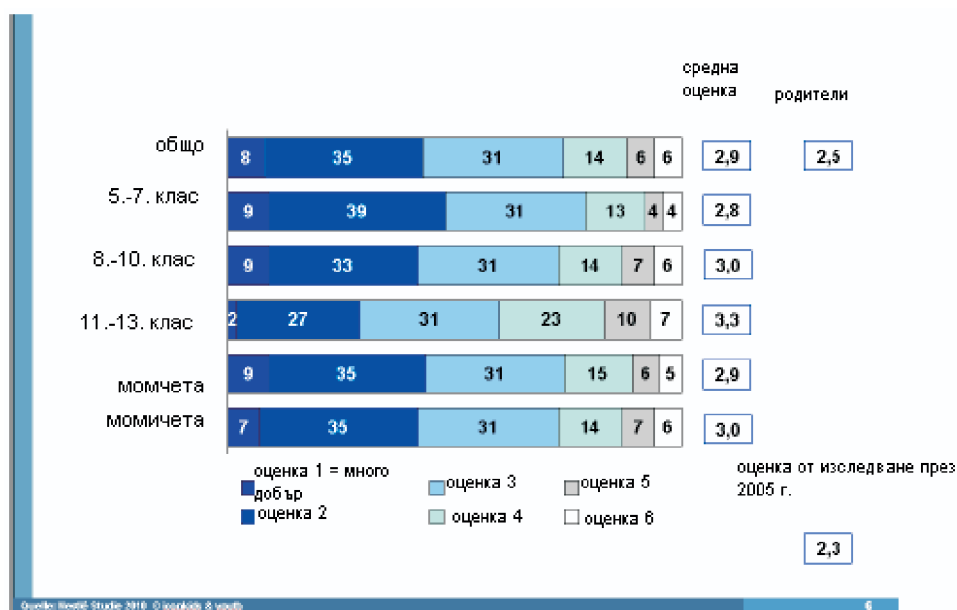
тавят оценка „задоволителен“ и 24% поставят оценка „среден“ или дават по-ниска оценка. Сравнявайки средната оценка от 2.9 със средната оценка 2.3 от проведеното през 2005 г. проучване, се вижда, че през 2010 г. учениците са много по-недоволни от обедната храна, отколкото преди пет години и оценката е понижена с повече от половин единица.

Основната причина за негативното отношение вероятно е фактът, че все повече училища са станали целодневни и не са разполагали с време, за да придобият необходимите умения за постигане на високо качество в училищното хранене. Често липсва достатъчно и подходящо пространство за обособяване на училищния стол.

Колкото са по-големи учениците, толкова оценката на обедното хранене е по-ниска. Учениците от 5.-7. клас поставят оценка 2.8, докато тези от 11.-13. клас - оценка 3.3. Обягът се оценява с ниски оценки от онези ученици, които имат възможност да напуснат училището на обяд и да се хранят на друго място.

Колкото по-големи са учениците, толкова по-малко те се ориентират към обедна почивка с топла храна. Те предпочитат да из-

Фигура 1. Атрактивност на училищния стол

ползват почивката за разговори и между другото да се хапне нещо “гребно”. Шумът, блъсканицата и суматохата в столовата на училището, нетърпението на малките ученици се възприемат като много изнервящи. Интервюираните родители, предимно майките на децата, поставят средна оценка от 2.5 на обедното меню в училище. Тази оценка е почти с половин единица по-висока, отколкото средната, дадена от децата.

Родителите нямат непосредствена представа за качеството на обедното меню и дават оценки въз основа на изказванията на своите деца, които обаче са спорадични и непълни.

2. Обядът продължава да се желае от учениците

Обедното хранене в училище остава с висок приоритет за децата, тъй като делът на тези, които се отказват е незначителен. Това се вижда във всички възрастови групи. Данните показват, че 37% от учениците се хранят на обяд в училище 4-5 дни в седмицата, 38% се хранят 2-3 дни в седмицата, а 25% - инцидентно. Като цяло 75% от учениците редовно използват обедно училищно меню (най-малко 2-3 дни в седмицата) (фигура 2).

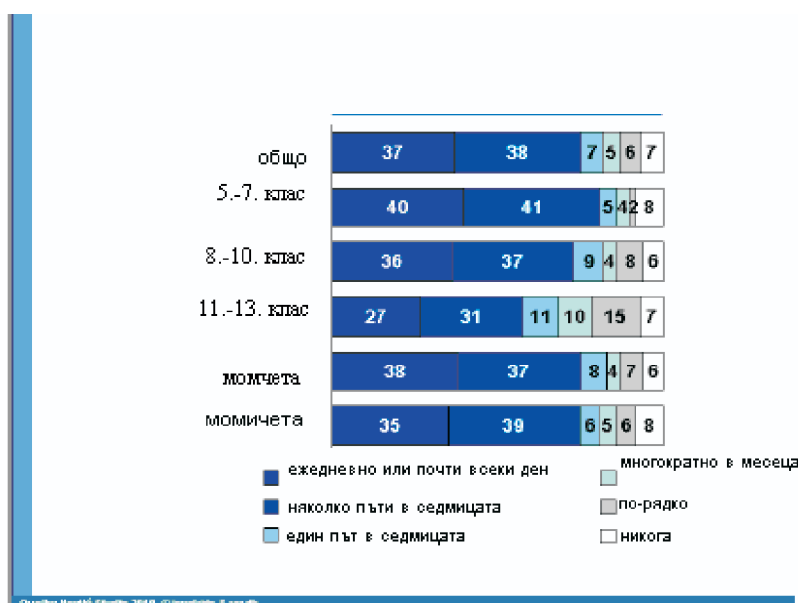
Около 27% от учениците предпочитат най-малко 2-3 дни в седмицата да заменят обяда с лека закуска. Закуските (сандвичите) са най-големите конкуренти на училищния стол и позволяват на учениците да задоволяват част от глада си. Обядът у дома играе второстепенна роля, тъй като само 23% от учениците обяждат най-малко 2 дни в седмицата у дома си. Твърденията, че учениците от целодневните училища се хранят на обяд по-често в ресторанти за бързо хранене отколкото в столовата на училището, се оказват неоснователни. Въпреки това с увеличаване на възрастта рядко се обяжда в училище.

3. Вкусният обяд е най-важен за учениците

Здравословното хранене като тема не играе никаква роля за по-голяма част от учениците. Най-важните изисквания към училищната храна са: да е вкусна, да изглежда добре и да ухае апетитно. Здравословността на храната е класирана на 13-о място, като преди това е посочено условието тя да е топла (фигура 3).

Месото и пастата са любимите храни на учениците. Половината от тях ядат ме-

Фигура 2. Честота на обедното хранене

Фигура 3. Изисквания на децата към училищната храна

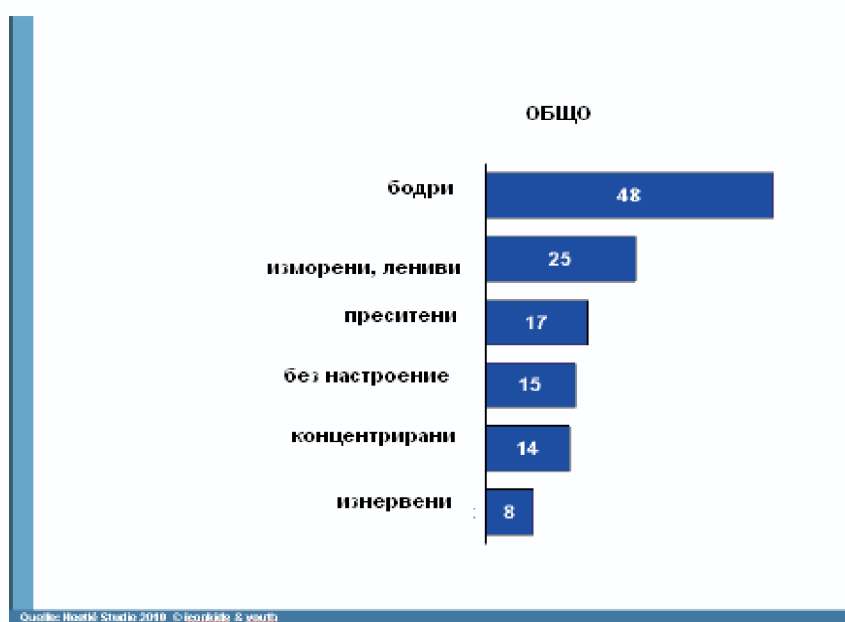
зи храни редовно или по няколко пъти на седмица. След тях се нарежда пицата, но тя рядко се предлага.

Въпреки съветите за балансирано хранене, 40% от училищата почти никога не предлагат плод на обяд. Често той не е вкусен и не се сервира обелен и нарязан според желанията на учениците. Само 1/4 (27%) от учениците ядат редовно плод на обяд. Рибата също е рядкост в менюто и тя редовно

присъства в храненето само на 11% от учениците.

Резултатът показва, че след обедното хранене половината от учениците се чувстват уморени, мудни, тежки и без настроение, а другата половина твърдят, че се чувстват добре (фигура 4). Този резултат обаче не може да се счита за задоволителен.

Фигура 4. Състояние на учениците след обедното училищно хранене (6 %)

4. Храненето в училище решава важен проблем за родителите и за тях обядът е благоприятен

Около 80% от анкетираните родители работят, като 41% от тях са заети целодневно, а 40% са на половин работен ден. Само 19% от майките не работят. Около 84% от родителите приветстват, че децата им получават обяд в училище и че са освободени от тази отговорност. От гледна точка на родителите обядът в училище освен да зашища, не трябва да има друг допълнителен положителен аспект върху детето. Само 10% от майките считат, че е полезно детето да получава здравословна храна. За по-голяма част от родителите е по-важна цената на храната. На практика въпроси като био- или регионални храни са без значение за родителите. Такива аспекти се оценяват като „хубаво е да ги има“, стига това да не води до допълнителни разходи.

Средната цена за училищния обяд без напитки е 2.60 евро. Половината от родителите оценяват стойността на обяда с оценка 1 или 2. Средна или слаба оценка поставят само 7% от тях.

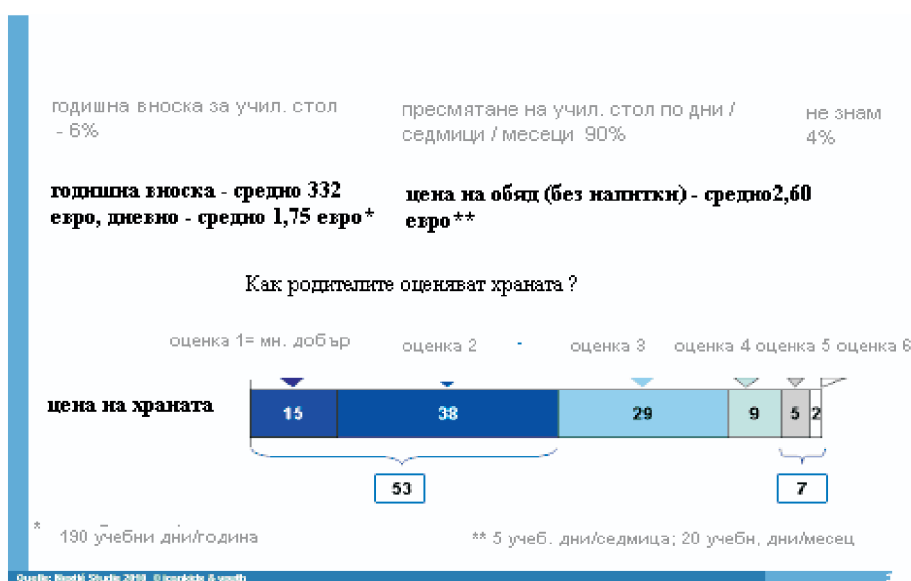
5. Повечето родители не желаят да се ангажират с училищното хранене

За по-голямата част от родителите (61%) училищното хранене не е приоритет. От една страна, съществува убеждението, че така или иначе те с нищо не могат да допринесат. От друга страна, се счита, че училищният стол работи толкова добре, че човек е разтоварен и не се налага да готви за детето си. Само за малко повече от 1/3 (39%) от родителите въпросът за училищната храна е важен и те считат, че трябва да се ангажират активно с проблематиката. Оказва се, че родителите не са достатъчно информирани за училищната храна - 3/4 от тях (77%) посочват, че са информирани за обедната храна в училище, но в действителност повече от 60% не знаят кой доставя храната.

Според родителите отговорни за обедното хранене на първо място са ръководството и учителите, следвани от родителите и доставчиците на храната. Досега родителите не участват активно в обсъждане на менюто в училищния стол. Само тези, които са свързани с родителските асоциации, вникват по-дълбоко в проблема.

Не се разглежда възможността за взаимно допълване на домашното и училищното хранене. В домашна обстановка родителите се чувстват отговорни за храната на деца-

Фигура 5. Оценка на родителите за цената и начина на плащане на училищния обяд

Фигура 6. Най-важни критерии на родителите за храненето в училище

та си. Според тях обаче училищното хранене не е техен проблем. Така липсва координиран подход и се пропускат възможности за съставяне на определена концепция за хранене.

6. Учениците трябва да са мотивирани относно храненето и готвенето

Само 1/3 от учениците, участвали в проучването, потвърждават че храненето може да се изучава в училище (фиг. 7). Изследването на „Нестле“ от 2009 г. “Как се хранят Германия” показва, че темата за готвенето и храненето засяга повече жените: 79%

от момчетата могат да готвят, а от момчетата - само 46%. Около 15% от учениците заявяват, че готвят добре, а 38% заявяват, че не могат въобще да готвят. От гимназистите 26% са с добри готварски умения, а 20% не могат да готвят, а освен това нямат особено добра мотивация.

7. Училището може да повлияе положително върху възпитанието по отношение на храненето

За 1/3 от учениците храненето трябва да е част от учебния процес и да се обсъжда теоретично, а в някои случаи да се готви в

Фигура 7. Изучаване на храненето като предмет

учебния час. Готвенето като част от учебната програма се приема като нещо забавно както от момичета, така и от момчета. Около 2/3 от тях отговарят, "че така всъщност знаят повече за собствената си храна, за това, какво ядат и пият". Те научават повече как да се хранят здравословно,

а 1/4 от тях споделят, че могат да готвят и по-добре.

Проучването на „Нестле“ от 2010 г. "Как (с)е (х)рани в училище" показва, че учениците не са инициативни по отношение на храненето и неговото значение за тяхното собствено здраве, живот и благополучие.

Източник:

„So is(s)t Schule“ - Die Nestle Studie 2010

http://www.nestle.de/Unternehmen/Nestle-Studie/Schulernaehrung/Documents/Nestle_Studie_2010_So_isst_Schule_Studie.pdf

Я. Панова

ПОЛИТИКА ЗА УЧИЛИЩНОТО ХРАНЕНЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Политиката на Великобритания относно храненето на децата в училищата е в процес на изграждане от 2005 г. Последните реформи, проведени през 2007 г., предвиждат въвеждането на нови стандарти в тази област и създаването на национален **Тръст за училищното хранене**.

През 2007 г. Агенцията за хранителни стандарти и националният съвет на Асоциацията на управляващите органи в училищното образование, съвместно с Министерството за децата, училищата и семействата, Министерството на здравеопазването и Тръста за училищно хранене разработват стратегическа рамка на училищната политика за въвеждане на здравословно хранене в училищата и изготвят ръководство за здравословно хранене, предназначено за управляващите училищни органи.

На базата на този документ училищата трябва да спазват въведените хранителни стандарти за училищно хранене, които от 2007 г. обхващат не само обедното хранене на учениците, но и всички храни, които се предлагат през целия учебен ден.

Основни документи в областта на храненето на децата, приети през последните години, са:

- 2006 г. – временни стандарти за обед-

ното хранене в училищата;

- 2007 г. – преработени стандарти за обедно хранене и стандарти, които се отнасят за всички други хранения през учебния ден (закуски, храни от автоматите за хранителни продукти, храни от училищните бюфети или клубовете след училище);

- 2008 г. – започва обучение по учебна програма за 11-14-годишните ученици, която включва технология на храненето и наблюдава на изграждането на практически умения за здравословно хранене – планиране и приготвяне на храните, диети, съхраняване и хигиена на храните;

- 2008 г. за началните училища и 2009 г. за средните и специалните училища – окончателни стандарти за училищно хранене.

Действащите стандарти се отнасят както за храната, включена в училищния обяд, така и за продуктите, които могат да се предлагат извън обедното хранене.

Тъй като понастоящем само училищата, които се управляват от местните органи на властта, са задължени да спазват изискванията на стандартите за хранене, през 2013 г. Асоциацията на органите за местно

самоуправление (Local Government Association - LGA) призовава всички училища в страната да се придържат към утвърдените стандарти, за да се гарантира, че на всички деца в страната се осигурява здравословна храна.

Проверка и контрол

Управляващите органи в училищата са отговорни за прилагането на стандартите за училищно хранене и за изграждането на здравословна култура на хранене в своите училища.

Проверката и контролът върху храненето на децата в училищата се извършва от управляващия училищен орган. Свързаните с училищното управление местни или национални комисии могат редовно да изискват информация от училищното ръководство по следните въпроси:

- въвеждане на най-добри практики за доставяне на храната;
- управление и организация на училищното хранене;
- продажба на храни в училищните бюфети и автомати за хранителни продукти;
- проучване сред учениците и родителите относно училищната храна;
- кариерно развитие на персонала, който се занимава с училищното хранене;
- специфични за училището въпроси.

Услугите, свързани с училищното хранене, се извършват по няколко начина:

- директно от училището;
- от местна служба за доставка на училищна храна;
- от външни доставчици.

Отговорни институции и програми

Департамент по образованието (приемник на Министерството за децата, училищата и семействата) – участва в изготвянето и одобрява стандартите за училищно хранене, а също така определя бюджетите за училищно хранене на местните образователни органи.

Агенция за хранителни стандарти – независим държавен орган, създаден през 2000 г. с цел здравна защита на обществото по отношение на храните. Агенцията изготвя спецификации на храните и участва в изготвянето на стандартите за училищно хранене.

Асоциация на управляващите органи в училищното образование – осигурява информация и напътствия по всички въпроси, свързани с училищното управление.

Национална програма за здравословен живот в училищата – финансирана съвместно от министерствата на образованието и на здравеопазването, програмата обхваща над 80% от училищата в страната.

Тръст за училищното хранене – подпомага училищата за създаването на по-добри умения за хранене у учениците, за разширяването на образованието в тази област, за подобряването на качеството на храната в училищата и здравето на децата и младежите.

Стандарти за училищно хранене

Според стандартните норми храните са разпределени в групи и за всяка група се определя честотата, с която храната трябва/може/не трябва да се предоставя на учениците.

Стандарти за обедното хранене

Групи храни	Основни изисквания на стандарта
Месо (промишлено или домашно приготвени продукти) - ограничено	<p>Месните продукти от всяка от посочените по-голу групи могат да се предлагат не повече от веднъж на две седмици, като те трябва да отговарят на стандартите за минимално месно съдържание и не трябва да съдържат забранени преработени съставки.</p> <p>Група 1: бургер, хамбургер, накълцано месо. Група 2: определени видове нагеници и колбаси. Група 3: индивидуална пирожка с месо, пудинг с месо, пай „Melton Mowbray“, шотландски пай, месо в тесто, пирожка с мляно месо. Група 4: други месни продукти, пакетирани или сготвени.</p>
Продукти, съдържащи нишесте	Продуктите, съдържащи нишесте (хляб, макарони, юфка, ориз, картофи, сладки картофи, зърнени храни) трябва да се осигуряват ежедневно.
	Продуктите, съдържащи нишесте и сготвени с мазнина (печени картофи, пържен ориз или юфка, чеснови хлебчета), не трябва да се предлагат повече от три пъти седмично.
	Всеки ден, в който се предлагат продукти, съдържащи нишесте и сготвени с мазнина, трябва да се осигуряват и несготвени с мазнина продукти с нишесте.
	Всеки ден трябва да се осигурява хляб без добавка на мазнини.
Силно изпържени храни - ограничени	Не се позволява повече от две силно изпържени храни (пържени картофи и др.) седмично по време на обедното и останалите храненияя.
Мляко и млечни продукти	Мляко и млечни продукти (сирене, кисело мляко, включително замразено), меки сирена с ниска масленост и яйчен крем (без масло и сметана) трябва да се осигуряват всеки ден.
Сол - ограничено	Не трябва да се добавя сол на вече приготвена храна. Това означава, че не трябва да се предлагат солници по време на храненето.
Подправки - ограничено	Подправки (кетчуп, майонеза и др.) може да има само в индивидуалните порции в количество не повече от 10 грама или една чаена лъжичка.
Снакс - ограничено	Снаксове не трябва да се предлагат. Позволени са ядки, семена, зеленчуци и плодове без сол, захар и мазнина. Солени бисквитени изделия и твърди сухарени изделия могат да се предлагат само през обедното хранене и то като част от храната, приготвена с плодове и зеленчуци или с млечни храни.
Сладкиши - не се предлагат	Сладкарски изделия (паста, шоколади и др.) или продукти, съдържащи сладки съставки, не се предлагат като част от училищната храна.
Кексове и бисквити - ограничено	Кексове и бисквити могат да се предлагат само по време на обедното хранене. Кексовете и бисквитите не трябва да съдържат сладкарски изделия например шоколад.

По-здравословни напитки	Единствените разрешени напитки по време на училищния ден са обикновена вода (газирана или негазирана), мляко, плодови или зеленчукови сокове, зърнени напитки с добавка на калций, кисело мляко, както и комбинации от тях. Чай, кафе и нискокалоричен горещ шоколад с не повече от 20 калории на 100 мл.
Вода	Всеки ден трябва да се осигурява прясна вода.

**Стандарти за училищните храни, предлагани през целия учебния ден
(освен обедното хранене)**

Групи храни	Основни изисквания на стандарта
Повече плодове и зеленчуци	Плодовете и зеленчуците трябва да се осигуряват чрез всички форми на училищна доставка. Плодовете и зеленчуците са във всякакъв вид – пресни, замразени, консервирани като сок или изсушени. Плодова салата, пресни или консервирани сокове. Плодови или зеленчукови сокове.
Месо (промишлено или домашно приготвени продукти) - ограничено	Месните продукти от всяка от посочените по-долу групи могат да се предлагат не повече от веднъж на две седмици, като те трябва да отговарят на стандартите за минимално месно съдържание и не трябва да съдържат забранени преработени съставки. Група 1: бургер, хамбургер, накълцано месо. Група 2: определени видове нагеници и колбаси. Група 3: индивидуална пирожка с месо, пудинг с месо, пай „Melton Mowbray“, шотландски пай, месо в тесто, пирожка с мляно месо. Група 4: други месни продукти, приготвени в калъп или сготвени.
Продукти, съдържащи нишесте	Продуктите, съдържащи нишесте, сготвени с мазнина (печени картофи, пържен ориз или юфка, чеснови хлебчета) не трябва да се предлагат повече от три пъти седмично през училищния ден.
Силно изпържени храни - ограничени	Не се позволява повече от две силно изпържени храни (пържени картофи и др.) седмично по време на обедното и останалите храненияя.
Сол - ограничено	Не трябва да се добавя сол на вече приготвена храна. Това означава, че не трябва да се предлагат солници по време на храненето.
Подправки - ограничено	Подправки (кетчуп, майонеза и др.) може да има само в индивидуалните порции в количество не повече от 10 грама или една чаена лъжичка.
Снакс - ограничено	Снаксове не трябва да се предлагат. Позволен са ядки, семена, зеленчуци и плодове без сол, захар и мазнина. Солени бисквитени изделия и твърди сухарени изделия могат да се предлагат само през обедното хранене и то като част от храната, приготвена с плодове и зеленчуци или с млечни храни.
Кексове и бисквити – не се предлагат	Кексове и бисквити не се предлагат (освен по време на обяд).

Сладкиши - не се предлагат	Сладкарски изделия (паста, шоколади и др.), или продукти, съдържащи сладкиши, не се предлагат като част от училищната храна.
По-здравословни напитки	Единствените разрешени напитки по време на училищния ден са обикновена вода (газирана или негазирана), мляко, плодови или зеленчукови сокове, зърнени напитки с добавка на калций, кисело мляко и комбинации от тях. Чай, кафе и нискокалоричен горещ шоколад с не повече от 20 калории на 100 мл.
Вода	Всеки ден трябва да се осигурява прясна вода.

През 2012 г. Тръстът за училищното хранене провежда проучване на гоставянето на здравословна храна в средните училища в Англия през учебната 2010-2011 година. В него са обхванати 80 училища – от тях 44 са

общински, а 36 са училищата, известни като „академии“⁹. В анализа се обобщават различията между общинските училища и „академиите“ по отношение на предлаганата и консумирана храна и напитки.

Седмична честота на предлагане на храната според вида на училището

Групи храни	Общински училища				„Академии“			
	Не се предлага		Предлага се 4-5 дни седмично*		Не се предлага		Предлага се 4-5 дни седмично	
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
Основни ястия	0	-	44	100	0	-	36	100
Пица	5	11	21	48	5	14	19	53
Нишестени храни, приготвени без мазнина	0	-	44	100	0	-	35	97
Нишестени храни, приготвени с мазнина	1	2	23	52	0	-	19	53
Зеленчуци и салата	0	-	43	98	0	3	35	97
Печен зрял фасул	0	-	38	86	1	-	31	76
Сандвичи	0	-	44	100	0	-	36	100
Плодове	1	2	42	95	0	-	35	97
Млечни продукти	0	-	44	100	0	-	35	97
Хляб и хлебни изделия	5	11	36	82	7	19	24	65
Плодови десерти	10	23	3	7	15	42	2	6
Други десерти	1	2	43	98	0	-	36	100
Неразрешени храни и напитки:								
Сладкиши	40	91	2	5	34	94	1	3
Кексове и бисквити и др. сладкарски изделия*	22	50	11	25	15	42	17	47
Неразрешени snacks	40	91	1	2	30	83	3	8
Неразрешени напитки	26	59	16	36	15	42	19	53
Разрешени snacks и зърнени закуски	40	91	3	7	31	86	5	14
Подправки	2	5	36	82	0	-	3	86
Вода	1	2	43	98	1	3	35	97
Плодови сокове	0	-	44	100	0	-	34	94
Други напитки, в т.ч. супи	1	2	42	95	2	6	33	92

Източници:

- 1) A further analysis of secondary school food provision and consumption, England, 2010-2011.
http://www.childrensfoodtrust.org.uk/assets/research-reports/Secondary_school_food_study_analysis_acad_vs_other.pdf
- 2) Food Policy in Schools, 2007
http://www.schoolfoodtrust.org.uk/UploadDocs/Library/Documents/fsa_foodpolicygovernor2.pdf
- 3) The standards
<http://www.schoolfoodtrust.org.uk/the-standards>

М. Стоянова

⁹ Academies – вид училища, които не се управляват от местните органи, а от спонсори от средите на бизнеса, духовенството или доброволчески организации.

ОБУЧЕНИЕТО ПО ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ В ОСНОВНИТЕ УЧИЛИЩА НА КАНАДСКАТА ПРОВИНЦИЯ ОНТАРИО

Министерството на образованието на Онтарио се ангажира да направи училищата по-здравословни места, за да се подпомогне и улесни обучението на учениците.

Политиката по отношение на храните и напитките в училищата (Policy/Program Memorandum № 150) се осъществява по такъв начин, че най-здравословният избор да се направи най-лесно. За да се оптимизират резултатите, е важно учениците да получат знания и да придобият умения, от които се нуждаят при вземане на информирани решения за здравословно хранене. Запознаването с принципите на здравословното хранене ще ги направи по-здрав и ще допринесе за намаляване на хроничните заболявания, болестите на сърцето, диабет тип 2 и някои видове рак.

Възприемане на цялостен подход

Училищата са насърчавани да използват модела „Основи на здравословното училище“, за да постигнат здравословно хранене по координиран, интегриран и холистичен начин. Този подход помага за затвърждаване на ключовите понятия, които се преподават по различни предмети в учебната програма, дава възможност на учениците да разширяват познанията си чрез разнообразни образователни дейности и привлича участието на обществени партньори.

Някои практики улесняват прилагането на цялостния подход в училище, а именно:

- създаване на комисия „Здравословни училища“, състояща се от директора на училището, училищния персонал, родители, ученици и обществени партньори, за да се подпомогне разработването на план за изпълнение на политиката по отношение на храните и напитките в училищата;
- определяне на дейностите за здравословно хранене, които вече са в ход в училището, с помощта на компонентите на модела „Основи на здравословното училище“;

- идентифициране на местата, програмите и събитията, когато в училище се продават храни и напитки;

- обсъждане на възможностите за наблюдение и оценка на изпълнението на политиката;

- отпускане на ресурси за подпомагане на обучението по здравословно хранене във всички класове;

- осигуряване на достатъчно време за здравно образование в седмичните разписания;

- координиране на дейностите по здравословно хранене в училището;

- насърчаване на участието на родителите и обществото (здравни служби, местен бизнес, селско стопанство) в дейности по здравословно хранене в училище и извън него.

Ролята на учителя

Важно е учителите да създават здравословна околна среда в класната стая, гарантираща, че преподаваните предмети, прилаганите подходи и средата, в която учениците учат, са благоприятни за здравословното хранене.

Учителите имат следните задължения:

- да разбират целите на училището и училищното настоятелство за здравословно хранене;

- да осигуряват на учениците качествено обучение по здравословно хранене, което отговаря на изискванията на учебния план и политиката в областта на храните и напитките в училищата;

- да присъстват на семинари и курсове за обучение, свързани с прилагането на тази политика, които се организират от директора на училището или училищното настоятелство.

Учителите са насърчавани:

- да предлагат на учениците здравос-

ловен избор, когато в класната стая се доставят храна и напитки;

- да избягват използването на храни или напитки като награда или стимул за добро поведение, постигнати резултати или участие в мероприятия;

- да предлагат, когато и където е възможно, хранителни продукти и напитки, произведени в Онтарио;

- да показват съзнателно отношение към околната среда (например намаляване на хранителните отпадъци, повторна употреба на опаковки, рециклиране на хранителни отпадъци);

- да предлагат доброволно услугите си при планиране или изпълнение в училище на инициативи за здравословен начин на хранене;

- да ангажират широк кръг партньори, запознати със здравословното хранене (училищния персонал и училищното настоятелство, ученици, родители, персонала на здравни служби, доставчици на хранителни услуги, местни фермери и други партньори), за планиране и преподаване на уроци и организиране на дейности в класната стая и училището.

Учителите са модели за поведение

Учителите са модели за поведение и имат потенциал да оказват трайно влияние върху решенията и избора на учениците. Преподаването на знания и изграждането на умения, свързани със здравословното хранене, и затвърждаването им през целия ден спомогат за създаване на здравословна среда в училище.

За да бъдат модел на здравословно поведение в класната стая, учителите трябва:

- да насърчават учениците да говорят и да задават въпроси за здравословното хранене;

- да отхвърлят предположения, основани на стереотипи (например слабите деца се хранят здравословно, а тези с наднормено тегло - не);

- да дават примери на поведение за

здравословно хранене (например да донесат здравословна храна или закуски, приготвени у дома, да показват гъвкавост);

- да говорят позитивно за храната и хранителните навици, без да изразяват личните си предпочитания към определени храни.

Учителите имат водеща роля

Учителят играе водеща роля в случаите, когато трябва:

- да идентифицира събитията в училището, които насърчават здравословния начин на хранене (например Месец на здравословното хранене, вечери на родителите, фокусирани върху приготвянето на здравословен обяд или закуска);

- да отговаря за провеждането на дискусии по предметите, в които се изучава здравословно хранене, използваните ресурси и възможните обществени партньори, за да се съобразят с провежданата политика;

- да съгласува с другите учители възможностите за споделяне на нови ресурси, инициативи и ефективни практики по време на срещите на персонала или в рамките на дните за професионално развитие;

- да кани обществените партньори (службите за обществено здраве, местните фермери) в училище, за да присъстват на семинари на училищния персонал, да съобщава най-новата информация за здравословно хранене и да определя събития и обществени ресурси в подкрепа на обучението в клас;

- да организира посещения (например до магазин за хранителни стоки или пазар на земеделски производители), за да покаже на учениците откъде идва храната и как се произвежда;

- доброволно да ръководи или участва в дейности или ученически клубове, които допълват информацията за здравословно хранене, включена в учебната програма.

Политика относно храните и напитките в училищата

Всички храни и напитки, предложени за продажба в началните и средните училища, които се финансират от публичните фондове на провинцията, трябва да отговарят на изискванията на политиката относно храните и напитките в училищата, вкл. действащите стандарти за хранене.

Стандарти се прилагат за всички храни и напитки, продавани на различни места (кафенета, автомати, магазинчета за сладки и столове за хранене), в рамките на всички програми (програми за обеда, изготвени от заведенията за обществено хранене) и при всички поводи (разпродажба на печива, спортни събития).

Стандартите не се прилагат за храни и напитки, които:

- са безплатни за учениците в училищата;
- са донесени от къщи или закупени извън училищните помещения и не са предназначени за препродажба в училищата;
- могат да бъдат закупени по време на пътувания извън територията на училището;
- се продават в училищата за неучилищни цели (външна организация, която използва училището след учебните часове за неучилищна дейност);
- се продават за набирание на средства извън училищната сграда;
- се продават в стаи за персонала.

Изключение за специални събития

Директорът на училището може да посочи до десет специални дни през учебната година, по време на които храни и напитки, продавани в училищата, могат да не отговарят на стандартите за храни. Независимо от това обаче, е желателно училищата да продават храни и напитки според установените стандарти.

Други изисквания към провежданата политика:

- училищните настоятелства да се съобразяват с Регламента на Онтарิโอ 200/08 за Стандартите за трансмазнини и всички други приложими разпоредби, изготвени съгласно Закона за образованието;

- директорът на училището да разледа стратегиите, разработени от училищното настоятелство съгласно установената политика по отношение на анафилаксията, за да се намали рискът от излагане на хранителни алергени, които могат да предизвикат това заболяване;

- храните и напитките да се подготвят, сервират и съхраняват в съответствие с променения Регламент 562, уреждащ услугите за храни, предоставени по реда на Закона за защита и подобряване на здравето;

- училищното настоятелство да гарантира, че учениците имат достъп до питейна вода по време на занятията;

- да се вземе предвид различието между учениците, за да се приготвя храна според техните религиозни или културни потребности.

Стандарти за хранене

Стандартите за хранене отразяват принципите на здравословното хранене на Канадския справочник по храните и имат за цел да се види, че храната и напитките, продавани в училищата, допринасят за здравословния растеж и развитие на учениците.

Стандартите за храни и напитки са представени в следните два раздела:

Стандарти за храни
<ul style="list-style-type: none"> • зеленчуци и плодове • зърнени продукти • мляко и алтернативи • месо и алтернативи • ястия • различни съставки
Стандарти за напитки
<ul style="list-style-type: none"> • основни училища • средни училища

Храните и напитките от тези групи трябва да отговарят на специфични хранителни критерии, за да се продават в училищата. Тези критерии са представени в следните три категории:

- *най-здравословни продукти (да се продават най-много)* - обикновено съдържат по-висок процент на основните хранителни елементи и по-малко количество мазнини, захар или натрий;

- *здравословни продукти (да се продават по-малко)* - могат да имат съдържание на мазнини, захар или натрий малко по-високо от продуктите, класифицирани като най-здравословни;

- *продукти, които не са разрешени за продажба* - като цяло съдържат малко или никакви основни хранителни вещества или големи количества мазнини, захар или натрий (например пържени храни, сладкарски изделия).

Планиране на обучението

Информацията по здравословно хранене трябва да бъде интегрирана във всички изучавани предмети. Учениците трябва да имат възможност да направят връзка между понятията и уменията, изучавани по здравно и физическо възпитание, с другите предмети на учебната програма. Един от начините да се постигне това е да се разработи годишен план, който помага:

- да се създаде логическа последователност от теми, които да се изучават през учебната година;

- предоставяната информация да е в съответствие със Справочника по храните;

- да се свърже обучението по здравословно хранене със съответните дейности по време на учебната година (например Месец на храненето, тържества в класната стая, дейности в училището);

- да се направи връзка между дейностите, по време на които се продават храни или напитки в класната стая или училището, и обучението в класната стая;

- да се определят ресурсите, печатни или цифрови, които да се използват в обу-

чението по здравословно хранене;

- да се идентифицират обществените партньори, които могат да подкрепят преподаването и изучаването на здравословното хранене;

- да се осигури достатъчно време през учебната година за преподаване на здравословно хранене.

Обучението по здравословно хранене

Изключително полезно е предварителното обмисляне на стратегиите, за да се отговори на различните нужди, които могат да възникнат при обучението по здравословно хранене и които изискват внимателно разглеждане.

Достъп до здравословна храна

Трябва да се вземат предвид следните съображения:

- социално-икономическият статут, който може да влияе на вида на храната на учениците;

- наличието на разнообразни храни и напитки в местната общност;

- различните нива на информираност сред родителите относно практиките на здравословно хранене;

- различните нива на участие на учениците при вземането на решения относно храната, която те носят в училище.

Съвети към обучението:

- когато на учениците се дават задачи, свързани със здравословното хранене (разглеждане на списания за хранене), да не се правят предположения, че всички ученици имат достъп до здравословна храна;

- да се избягва проверката в клас на храната или закуските на учениците, за да се определи дали е здравословна;

- да се създават връзки с обществените партньори (например служби за обществено здраве), които могат да предоставят здравословни хранителни ресурси на семействата;

- да се обсъждат с директора на училището основните стратегии за работа с родителите в подкрепа на здравословния

начин на хранене. Желателно е да се даде информация на родителите относно Справочника по храните, закупуването на местни храни, приготвянето на здравословна храна, която да се донесе в училище, приготвянето на икономична здравословна храна и закуски, както и за начините за справяне с деца, които отказват да ядат определени храни.

Културните и религиозните различия и изборът на храни и напитки

Трябва да се вземат предвид следните съображения:

- учениците имат богат опит с храни и напитки на различни култури;
- могат да възникнат стереотипи и предразсъдъци, свързани с хранителните предпочитания и навици;
- някои храни могат да бъдат съобразени по-слабо с изискванията на политиката по отношение на храните и напитките в училищата.

Съвети към обучението:

- да се взема под внимание културният или религиозният състав на класа или училището;
- да се избягват преценките на предпочитанията и културните навици по отношение на храните;
- да се включва представата и усещането към различни култури в планирането и уроците в класната стая;
- да се използват представителни материали на различни култури (напр. Канадски справочник по храните, адаптиран или преведен за други култури);
- да се дава възможност на учениците да споделят с класа своя културен или религиозен опит, свързан с храните и напитките (например празник на храните на различни култури);
- да се споделят с учениците и семействата усилията на хранително-вкусовата промишленост на Онтарио да произвежда продукти, характерни за различните култури предвид нарастващото разнообразие на населението.

Обществени норми за “идеално тяло”

В обществото има тенденция за насърчаване на такива нереалистични вярвания като например, че слабата фигура е здрава и че това е лесно постижимо от всички. Учениците, които възприемат тези стереотипи, са изложени на по-голям риск да не обичат своите тела, което може да проправи пътя за неправилно хранене.

Трябва да се вземат предвид следните съображения:

- учениците, които се чувстват в добра форма, по-лесно вземат решения за здравословно хранене;
- тормозът или подигравателното отношение към учениците поради вида на тялото им подкопават психичното здраве и емоционалното състояние;
- учениците често говорят за теглото или формата на тялото си.

Съвети към обучението:

- да се подчертае пред учениците, че те могат да бъдат здрави, независимо от размера или формата на тялото (например показване на изображения на хора с различни видове тела);
- да не се прави прибързано заключение, че един ученик, който има тегло под или над нормата, не се храни здравословно и е необходима намеса, или че ученик със средно тегло се храни здравословно;
- да се постави акцент по-скоро върху здравето, а не върху теглото, като се подчертава, че естественото развитие на тялото включва увеличаване на телесното тегло и телесните мазнини;
- да се наблюдават, да се коментират и да се отстраняват проблемите вследствие от подигравателното отношение към теглото или предразсъдъците, свързани с теглото;
- да се преподават умения за вземане на правилни решения, които оптимизират здравословното поведение (медийна грамотност, поставяне на въпроси, засягащи нормите за теглото и формата на тялото, управление на стреса).

Здравно и физическо възпитание

В учебната програма за здравно и физическо образование в началното училище най-силно са застъпени въпросите за здравословното хранене. Очакванията са тя да помогне на учениците да получат знания и да придобият умения, от които се нуждаят за създаване, поддържане и наслаждаване на здравословен начин на живот и за решаване на проблеми, вземане на решения и поставя-

не на цели, които са пряко свързани с тяхното здраве и благосъстояние.

Учителите са насърчавани да се фокусират върху раздела Здравословен живот и начина, по който понятията могат да се прилагат към темите, засягащи здравето. Някои от основните идеи, свързани с очакваните резултати на учебната програма, са едни и същи от 1. до 8. клас:

Разбиране на здравето – да се разбират факторите, които допринасят за растежа и здравословното развитие	Осъществяване на здравословен избор – да се прилагат знанията за здравето при вземане на решения, свързани с личното здраве и благополучие	Поощряване на здравето – да се свържат личното здраве и благополучие с тези на другите и заобикалящата среда
---	---	---

Личностно развитие и идентичност

Очакваните резултати и учебното съдържание се интегрират във всяка област на учебната Програма за здравно и физическо възпитание от 1. до 8. клас. Те предлагат възможност на учениците да се развиват, да практикуват и усъвършенстват своите умения, докато растат.

Примери за изучаване на здравословното хранене и начина, по който то е свързано с личностното развитие и идентичност:

Общуване	Личностни умения	Междоличностни умения	Критично и творческо мислене
Комуникативни умения <ul style="list-style-type: none"> получаване на информация – слушане на реклами, четене на описания със съставките на храните; интерпретиране на информацията – сравняване на етикети, анализиране на реклами; споделяне на информация за здравословни храни със семейството или приятели; използване на умения за убеждаване или отхвърляне, когато е необходимо. 	Самоосъзнаване и самонаблюдение <ul style="list-style-type: none"> разпознаване на телесни усещания като глад или ситост; познаване на личните навици на хранене. Умения за приспособяване, управление и натоварване <ul style="list-style-type: none"> планиране на храненето предвид всекидневните нужди (например да се яде повече преди или след интензивна физическа дейност); разглеждане на проблемите, за да се намери решение, ако ученикът редовно е гладен след училище. 	Социални умения и умения за изграждане на позитивни отношения с хората <ul style="list-style-type: none"> уважение към различните култури - различни храни, различни методи за приготвяне; водачество - да бъде модел за подражание за здравословен и балансиран избор на храни. 	Планиране <ul style="list-style-type: none"> съставяне на списък за пазаруване. Преосмисляне, променяне <ul style="list-style-type: none"> да се измерват ефектите на храната - как ще се чувстват след консумация на определена храна, ще ми бъде ли от полза, или не; да се гържи сметка за последиците от информацията на средствата за масово осведомяване. Разпространение на резултатите <ul style="list-style-type: none"> плакати, презентации, брошури за здравословно хранене. Размисъл и оценка <ul style="list-style-type: none"> размисъл върху целта на здравословното хранене - къде съм аз, какво правя и какви промени са необходими.

Интердисциплинарно обучение

Интердисциплинарното обучение предлага възможности да се работи по такъв начин, че в един урок да се постигнат очакваните резултати най-малко по два предмета. Учителите могат да използват четенето на материали за здравето и физическото възпитание в уроците по френски език. По същия начин уроци върху здравето и физическото възпитание могат да бъдат използвани за развиване на грамотност.

Свързването на здравословното хранене с останалите области на учебната програма помага:

на учителите:

- да засилват критичното мислене чрез обучение по различни предмети;
- ефективно да постигат очакваните резултати на учебната програма;
- да разработват задача за оценяване, обединяваща очакваните резултати на повече от един предмет;
- да свързват уменията за учене.

на учениците:

- да разбират по-задълбочено информацията;
- да използват в практиката уменията, придобити в една предметна област;
- да виждат връзките и да използват учебното съдържание и уменията при изучаване на различни предмети;
- да развиват умения за критично мислене чрез обучение в различни области на учебните програми.

Социална среда

Позитивната социална среда насърчава обучението на учениците, като им помага да разширяват ученето извън класната стая и им дава възможности:

• да участват активно в дейности, подпомагащи здравословния начин на хранене (например програми за хранене/здравословни

закуски);

• да участват във вземането на решенията относно здравословното хранене в класната стая и в училище (например да помагат в разработването на принципи за здравословно хранене за своя клас или училище, да споделят своето мнение за храни и напитки, които се предлагат за продажба на различни места, програми и др.);

• да играят лидерска роля и да работят с училищния персонал, другите ученици, родители и обществени партньори за създаване и поддържане на здравословно училище (например създаване на Клуб за здравословно хранене).

Създаване на навици

Учителите трябва да създават и поддържат навици, които са съобразени с възрастта на учениците и отговарят на техните специфични нужди. За да се насърчи усещането за обществена принадлежност, е важно учениците да се включат в създаването на тези навици.

Учителите трябва:

- да създават и моделират екологични навици в класната стая (напр. нулеви отпадъци на обяд, рециклиране, компостиране, намаляване на хранителните отпадъци);
- да осигуряват на учениците достатъчно време за хранене и общуване с връстниците си;
- да разрешават на учениците да гържат вода на бюрата си, което създава навик за пиене на вода през целия ден;
- да показват изображения на различни видове човешки тела.

Награди и стимули

Когато учениците получават храна или напитки като награди и стимули за добро поведение, резултати или успех, те могат да развият нездравословно отношение към храната.

Предложения за награди и стимули:

- обществено признание (похвала в клас, съобщение по радиоеуредбата или на училищни събрания, показване на работата на ученика пред класа или поставяне

на снимка на таблото на училището);

- грамоти за признаване на постиженията на учениците (удостоверение, подписано от учителя или директора за участие в Клуб за здравословно хранене);

- специални дейности, в които учениците могат да участват извън учебните часове (физическа активност, слушане на музика);

- социална отговорност (помощ за директора на училището или учителя);

- материални награди, различни от храни и напитки (стикери, ученически пособия, принадлежности за физическа активност, книги).

Училищни клубове и дейности

Някои училищни дейности и клубове по интереси могат да са свързани изключително с храненето (клуб на закуската, готварски клуб, клуб на здравословните училища), докато други могат да използват храната с разнообразни цели (клуб на науките, училищен оркестър, баскетболен отбор, ученически съвет).

Дейностите и клубовете помагат на учениците да повишат познанията си извън класната стая в области от личен интерес. Важно е да се гарантира, че информацията, получена чрез тези клубове, и дейностите са съобразени с учебната програма и с изискванията на Политиката по отношение на храните и напитките в училищата.

Разпространение на информация за здравословно хранене

Училищата трябва да намерят ефективни начини за разпространение на информация за здравословно хранене в рамките на училищната общност. Освен това те трябва да предоставят изображенията и информацията (знаци, плакати, статии, ученически работи) едновременно със изучаваното съдържание на учебната програма).

Тези методи могат да включват:

- използване на различни медии (училищния уебсайт, табло за съобщения, електронни издания, бюлетини);

- ресурси и информация (Канадски спра-

вочник по храните, съвети за безопасност на храните, политика в областта на анафилаксията, календар за наличието на хранителни продукти в Онтарио през различните сезони, значение на здравословния начин на хранене).

Материална среда

Материалната среда дава възможност за развиване на здравословно поведение и за подобряване на условията на обучение.

Тя включва:

- обзавеждане на места в училището, където учениците могат да се хранят;

- оборудване и продукти, свързани с приготвяне и сервиране на храна;

- места, подходящи за съхранение на хранителни продукти и напитки в класната стая или училището;

- места, където учениците могат да мият ръцете си или да ги почистват с дезинфектант.

Обществени партньорства

Сътрудничеството с обществени партньори допринася за запознаване на учениците с допълнителни гледни точки и опит в областта на храненето. Това подсилва учебния материал в учебната програма и помага за увеличаване на знанията и уменията на учениците, така че те да могат да вземат решения в полза на здравословния начин на хранене.

Идентифициране на потенциалните обществени партньори

Много обществени партньори на местно, регионално и национално ниво могат да подкрепят обучението по здравословното хранене в училище.

Предложения за привличане на обществени партньори:

- родителите с експертен опит (например в градинарството, готвенето и др.);

- службите за обществено здраве - в съответствие с нормите за обществено здраве на Онтарио от 2008 г. те трябва да сътрудничат с училищата и/или учи-

личните съвети по теми, насърчаващи здравословния начин на хранене. Те могат да улеснят достъпа до известни здравни специалисти (например признати диетолози), медицински сестри и здравни инспектори;

- местния бизнес в близост до училището, от града или региона (например магазини за хранителни стоки, ресторанти, институции за дългосрочни грижи, хранителни банки или пазари за селскостопански продукти);

- организации на селскостопанската промишленост, които могат да помогнат за по-добро разбиране на аграрния сектор в Онтарио, включително ползите от из-

бирането на местни хранителни продукти;

- неправителствени организации, фокусирани върху здравословното хранене и предотвратяването на хронични заболявания;

- гоставчиците на хранителни услуги, които отговарят за училищния бюфет или за програмите за разпределяне на храната или закуските в училище;

- институциите за следучилищно образование, като колежи и университети, предлагащи програми за медицински грижи, стоматология, туризъм и настаняване, кулинарно изкуство, производство и преработка на храни, хранене и диетология.

Източник:

Politique Ontarienne concernant les aliments et les boissons dans les écoles, Guide de ressources pour les enseignantes et enseignants de l'élémentaire, 2011

<http://www.edu.gov.on.ca/fre/healthyschools/policy.html>

Н. Колева

ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПРОЕКТА „ГОЛЯМОТО ХРАНЕНЕ“ В ШОТЛАНДИЯ

През май 2009 г. Центърът за здраве на населението в Глазгоу възлага на Националния център за социални изследвания на Шотландия (ScotCen) да направи оценка на пилотния проект „Голямото хранене“ („The Big Eat In“ - BEI), насочен към насърчаване на учениците в първата година на средното образование (S1) да остават в училището по време на обедната почивка, за да се насладят на здравословен обяд.

Целта е да се оцени въздействието на проекта върху нагласите и поведението на учениците по отношение на практиката за обедното хранене, училищната храна, здравословното хранене и да се получи мнението на родителите и настойниците и на училищния персонал.

Осъществяване на инициативата „Голямото хранене“

През 2008 г. градският съвет на гр. Глазгоу одобрява реализирането на пилотния проект в осем средни училища. Проектът на-

сърчава учениците да остават в училището по време на обедната почивка и се провежда през 2009-2010 учебна година.

Холистичният подход, като част от инициативата „Голямото хранене“ е използван, за да се създаде приятна, здравословна и активна обедна почивка, в която здравословният обяд присъства, но не доминира. Набор от инициативи се въвежда във всяко училище, за да се осигури стимул за учениците да остават в сградата на училището. Инициативите са различни, но дейностите включват физическа активност за развлечение, спорт и др. Работата в екип, комуникацията и участието на ученика или родителя са важни характеристики в подхода на всяко училище, като то изготвя собствен индивидуален план за изпълнение.

Създадена е ръководна група, включваща представители на отделите за образователни услуги и социални грижи в общинския съвет, организацията CSG¹⁰, Центъра за здраве на населението (GCPH) и Национална-

та здравна служба (NHSGGC). Подготвителната работа се провежда с учениците от средните училища, родителите и настойниците и с училищния персонал в училищата, участващи в проекта, както и с ученици, родители, настойници и училищен персонал в т. нар. „захранващи“ начални училища (*feeder primary schools*). Стартването на пилотния проект се съпътства от публичност и от подкрепата на общинския съвет. На родителите и настойниците се предоставят информационни брошури преди края на учебния срок. Организиран се гегустации, за да се даде възможност на родителите да опитат менюто, което се предлага в училището.

За да се изследва въздействието на пилотната инициатива в участващите училища и да се огласи бъдещата политика относно училищната храна, Центърът за здраве на населението (GCRH) упълномощава Центъра за социални изследвания да извърши оценка на „Голямото хранене“.

Общата цел на оценката е да се определи въздействието на пакета от училищни мерки, предназначени да насърчават учениците да остават в училището по време на обяд, върху нагласите и поведението на учениците от средните училища относно храната и храненето през учебния ден.

Задачи на изследването

На индивидуално училищно ниво:

- Въздействието на „Голямото хранене“ върху:

- усвояването на училищната храна по възрастови групи; видовете храни, консумирани по време на обяд; използването на нездравословни хранителни заведения, вкл. подвижни фургоны;

- безопасността на ученика (вкл. и на пътя);

- нагласите и поведението, свързани с училищните храни и здравословното хранене в следните групи: учениците в средното образование, учениците в началното образование, родители и настойници;

- общите впечатления на учениците от обедното хранене (включително мнението им за дейностите, които се предлагат, атрактивността и др.);

- мнението на учениците за училищния обяд и отношението им към възможно бъдещо използване на услугата за училищно хранене.

- Възгледите на училищния персонал по отношение на въздействието на проекта върху обяда в училище.

На общо ниво:

- Да се открият различията в подходите, приети от отделните училища;

- Да се установи това, което работи добре по отношение на индивидуалните училищни подходи и съпровождащи инициативи.

Количествената оценка включва мониторинг на училищното хранене за всяко училище по време на проекта. Получените данни за 2008-2009 г. се събират и анализират, за да се сравнят с данните от предходната учебна година. Наблюдава се и усвояването на училищната храна с цел сравнение на две училища, които не участват в пилотния проект през 2008-2009 г. и 2009-2010 г.

Заклучения и препоръки

Проектът се отчита като успешен от всички участници. Общото мнение е, че той трябва да продължи и да обхване и други средни училища в Глазгоу. „Голямото хранене“ предоставя ползи за здравето, както и възможността да се следи по-внимателно безопасността на учениците в първата година на средното образование (S1). Положителната нагласа на учениците към училищните обяди се увеличава.

Поддръжниците на модела, който насърчава учениците във втората година на средното образование (S2) да остават в училището за обедна почивка, изразяват опасения, че липсата на пространство и време и трудността при организирането на дейности за

¹⁰ Culture and Sport Glasgow

по-голям брой ученици ще надхвърлят потенциалните ползи.

Продажбата на огромни количества нездравословна храна на учениците е във фокуса на бъдещите здравни и образователни кампании. Данните от последните изследвания показват, че веригите за бързо хранене продават храна, която е с много по-ниско съдържание на наситени мазнини и сол за разлика от независимите магазини. Това може да е полезно за общинския съвет на Глазгоу, за да се анализират някои от най-популярните решения за обяд на учениците извън училището и да се покажат нивата на мазнини, сол и калории, които се консумират за едно хранене. Такъв подход може да се окаже безценен за спечелване на основните заинтересовани страни, вкл. родителите и настояниците.

Обедните дейности са един от най-големите успехи на „Голямото хранене“. Първоначалните проблеми между училищата и организацията CSG в повечето случаи се решават с развитието на пилотния проект. За да са устойчиви обедните дейности (особено ако се разширят и обхванат други възрастови групи в средното образование), връзките между училищата и CSG, обществените групи и доброволците и вероятно по-големите ученици трябва да се засилят с цел да има достатъчно преподаватели, които да ръководят дейностите.

Училищата трябва да приемат мерките, препоръчани в проекта, за да се даде възможност на учениците да разполагат с достатъчно време за хранене. Примерите включват образуването на опашка, дава се приоритет на тези ученици, които взимат активно участие, както и осигуряването на системи за предварително поръчване на храната. Поради липсата на пространство в

училищните столове се предлага идеята за шахматно регулирани обедни почивки, но тя има своите противници, тъй като на практика е неприложима.

За да е успешно „Голямото хранене“ членовете на училищния персонал се отказват от част от свободното си време. Те контролират и наблюдават столовата и вратите на училището, предприемат и подпомагат дейностите. Вероятно ще е необходимо училищата да въведат такава програма, защото при настоящите финансови тенденции те няма да получат допълнително финансиране за инициативата.

Счита се, че ученическите фургоны и магазини в непосредствена близост до училищата имат негативно влияние върху „Голямото хранене“. Призовава се за пълна забрана на подвижните търговски обекти за учениците не само по време на обяд, но и през останалите часове на деня.

Дейностите, свързани с обяд, се възприемат като един от най-големите успехи на проекта „Голямото хранене“. Той се счита за успешен и предимствата, които предоставя, надвишават недостатъците. „Пътната карта за здравословно тегло“ на шотландското правителство призовава за политически решения относно индивидуалните инициативи, които изискват системна и всеобхватна промяна в инфраструктурата, околната среда, културата и социалните норми. Такива инициативи могат да имат още по-голям шанс за успех, ако се провеждат заедно със законодателни промени, като забраната на търговията с мобилни микробуси извън училищата, прогресивното градско планиране, което е в състояние да насърчава и подкрепя създаването на търговски обекти за здравословна храна.

Източник:

Evaluating the Impact of 'The Big Eat In' Final Report January 2011

http://www.gcph.co.uk/assets/0000/0931/evaluating_the_impact_of_the_Big_Eat_In_final_report.pdf

В. Пенев

ЦИФРИ И ФАКТИ

УЧИЛИЩНАТА ХРАНА В ШОТЛАНДИЯ

В поредния годишен доклад на службата за здравословен живот в Шотландия са представени данни за потреблението на училищна храна за периода 2007 – 2012 година.

Данни за учениците, получаващи храна (платена или безплатна), и учениците, регистрирани за безплатно хранене в училище, 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Брой на учениците, регистрирани за безплатна храна						
Общо	111,321	105,024	101,953	118,963	131,254	130,477
Основни училища	67,523	63,519	62,058	72,791	82,772	81,096
Средни училища	39,857	37,647	36,034	42,513	44,441	45,077
Специални училища	3,941	3,858	3,861	3,659	4,041	4,304
Процент на учениците, регистрирани за безплатна храна						
Общо	16.0	15.4	15.2	17.8	19.7	19.6
Основни училища	17.6	16.9	16.7	19.8	22.6	22.1
Средни училища	13.2	12.7	12.3	14.4	15.2	15.4
Специални училища	55.3	54.8	55.1	53.4	58.2	60.6
Общ брой на учениците, регистрирани и получаващи безплатна храна						
Общо	79,935	76,048	74,548	86,175	93,977	97,096
Основни училища	54,414	51,665	51,255	59,483	65,856	66,464
Средни училища	21,576	21,008	19,947	23,425	24,840	26,991
Специални училища	3,945	3,375	3,346	3,267	3,281	3,641
Процент на учениците, регистрирани и получаващи безплатна храна						
Общо	79.7	82.7	82.2	81.5	82.3	83.6
Основни училища	87.1	88.6	88.8	88.4	87.6	89.0
Средни училища	64.0	69.8	67.6	66.7	69.9	71.7
Специални училища	94.6	96.1	95.8	99.0	95.1	94.7
Брой на учениците, които получават храна (безплатна или платена)						
Общо	294,921	296,243	282,980	286,632	294,849	301,820
Основни училища	169,231	177,606	173,832	175,803	180,791	186,081
Средни училища	120,192	113,379	103,915	105,564	108,981	110,376
Специални училища	5,498	5,258	5,233	5,265	5,077	5,363
Процент на учениците, които получават храна (безплатна или платена)						
Общо	46.1	47.1	45.1	46.1	47.8	48.7
Основни училища	46.3	49.6	48.9	50.4	51.9	53.2
Средни училища	44.9	42.9	39.2	39.6	41.6	41.8
Специални училища	84.2	83.1	82.6	85.7	83.4	83.9

Източник:

School Meals

<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2012/06/4917/6>

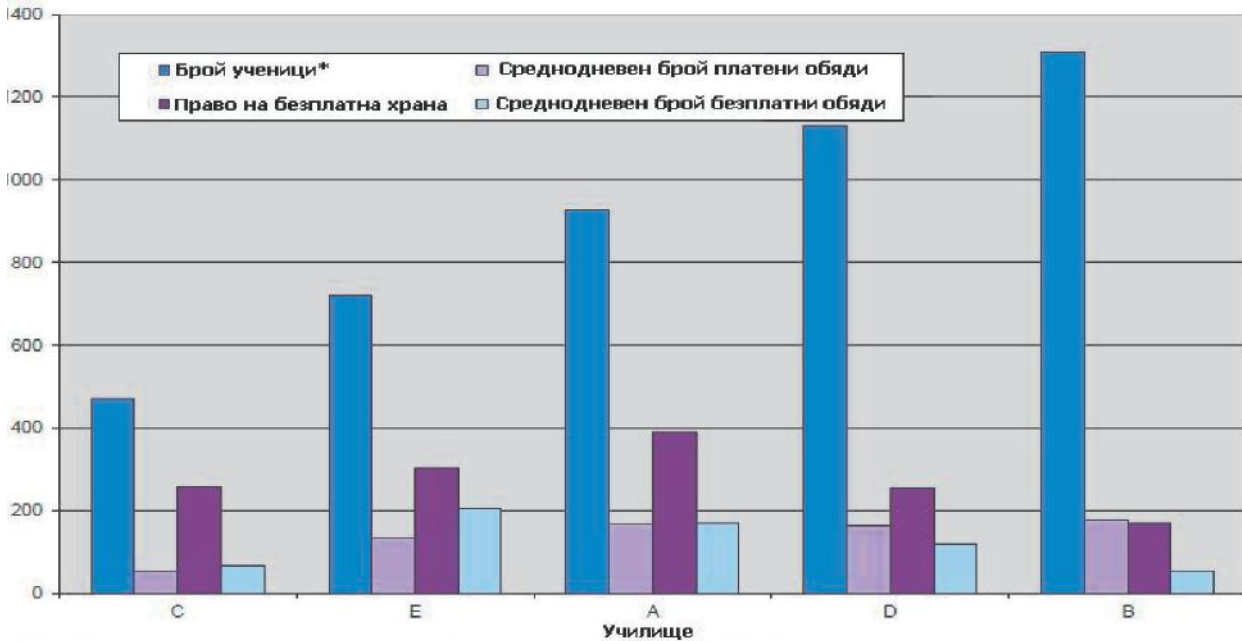
М. Стоянова

ИЗСЛЕДВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ХРАНАТА ИЗВЪН УЧИЛИЩЕ В ШОТЛАНДИЯ

През 2012 г. Центърът за обществено здраве в Глазгоу (Glasgow Centre for Population Health) прави проучване в града, чиито резултати показват до каква степен качеството на популярните храни, които учениците

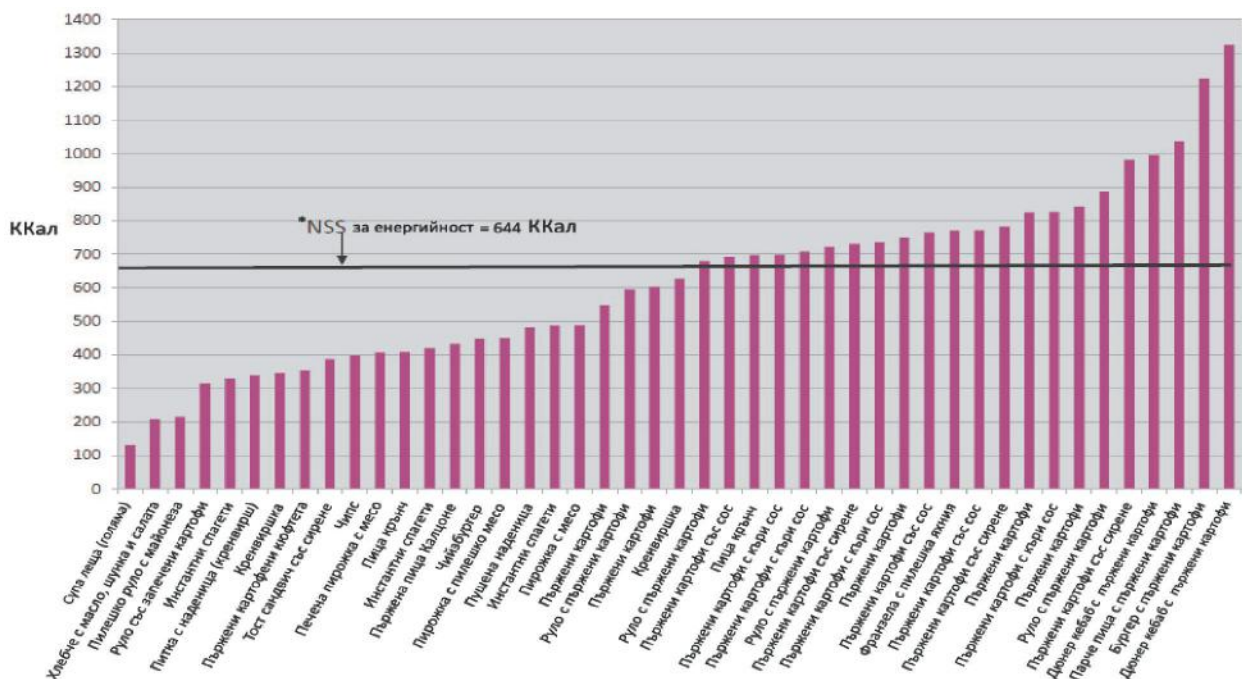
купуват от търговски обекти в близост до средните училища, отговаря на задължителните хранителни стандарти за училищата в Шотландия.

Фигура 1. Потребление на училищната храна

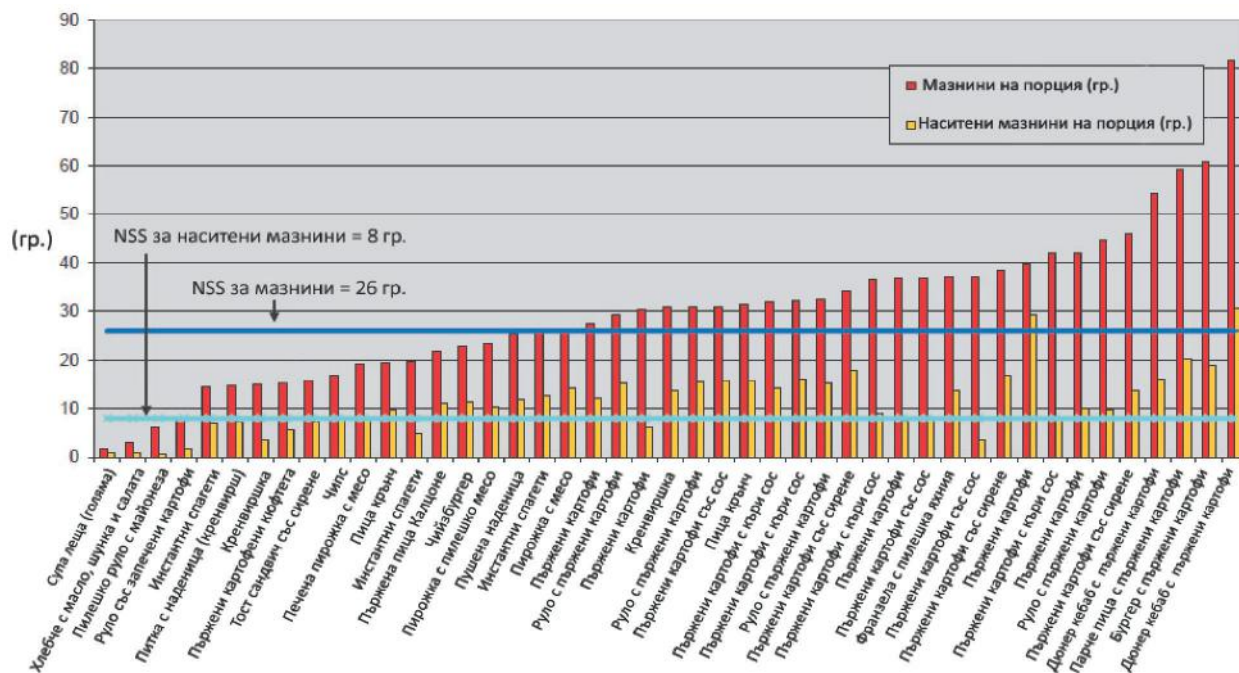
* Брой ученици = записаните ученици x % посещаемост (декември 2010 г.)

Фигура 2. Енергийно съдържание (килокалории)

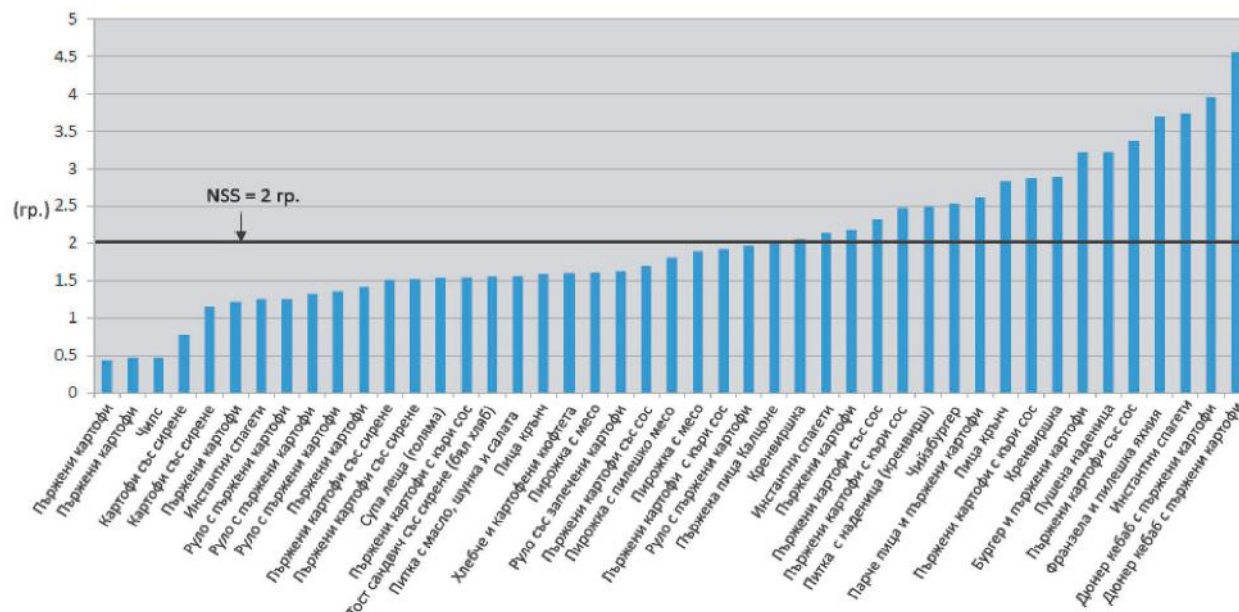

*Пояснение: NSS (Nutrient Standards for Schools) - Хранителни стандарти за училищата

Фигура 3. Съдържание на мазнини и наситени мазнини

Фигура 4. Съдържание на сол

Източник:

Exploring the nutritional quality of "Out of School" foods popular with school pupils

http://www.gcph.co.uk/assets/0000/3361/GCPH_BP_35_FINAL_web.pdf

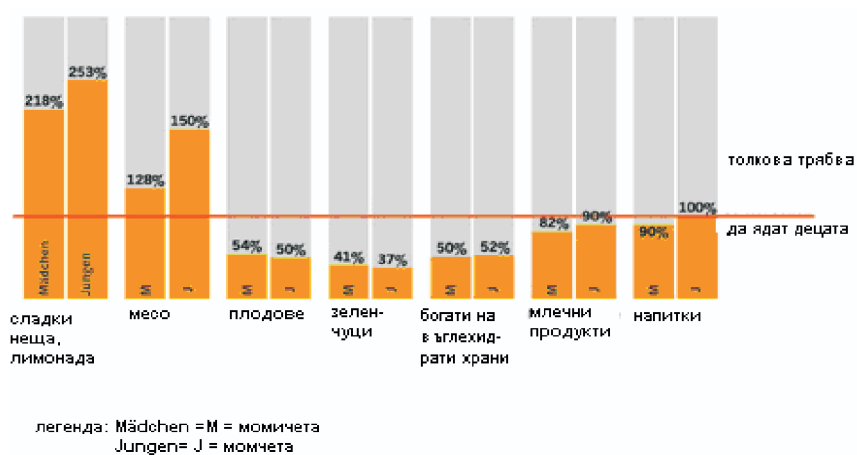
М. Луканов

НАДНОРМЕНО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕ ПРИ ДЕЦАТА В ГЕРМАНИЯ

Деца в Германия ядат:

- малко плодове и зеленчуци;
- много месо и салам;
- много сладки неща, snacks и лимонада;
- много калорични храни;
- малко баластни вещества като пълнозърнест хляб;
- твърде много тествени продукти от бяло брашно;
- много храни от заведения за бързо хранене.

Какво ядат децата между 6 и 11 години?

Източник: Институтът Роберт-Кох /Федерална централа за здравно образование – 2012 г.

Последиците от неправилното хранене са наднормено тегло и затлъстяване. В Германия 15% от децата и юношите на възраст от 3 до 17 години са с наднормено тегло, а 6,3% се считат за затлъстели. С нарастване на възрастта нараства и процентът на децата с наднормено тегло: 9% при 3-6-годишните, 15% при 7-10-годишните, 17% при 14-17-годишните. От последната възрастова група 8,5% имат затлъстяване, а при 7-10-годишна възраст те са 6,4%. В сравнение с осемдесетте и деветдесетте години делът на юношите с наднормено тегло се е увеличил с 50%.

Източник:

Hintergrund Kinderernährung – Daten und Fakten

<http://foodwatch.de/e10/e50159/e50403/>

Я. Панова